

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kohti sujuvampaa siirtymää – Lukioaikaisten korkeakouluopintojen yhteys opiskelijan jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

ELINA LAITANEN

Huhtikuu 2019

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

ELINA LAITANEN: Kohti sujuvampaa siirtymää –

Lukioaikaisten korkeakouluopintojen yhteys opiskelijan jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 60 sivua, 5 liitesivua

Huhtikuu 2019

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella korkeakouluopintojen suorittamisen yhteyttä lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen. Aihe on erityisen ajankohtainen käynnissä olevan lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen ja Sipilän hallituksen käynnistämän lukiouudistuksen myötä. Aiempien tutkimusten mukaan lukiokoulutus on onnistunut yleissivistävässä perustehtävässään, mutta opiskelijoiden jatkokoulutusvalmiudet on todettu puutteellisiksi. Riittämättömät jatkokoulutusvalmiudet hankaloittavat opintoasteelta toiselle siirtymistä, hidastavat opintojen etenemistä ja kasvattavat riskiä opintojen keskeytymiseen. Erilaisia yhteistyömuotoja lukioden ja korkeakoulujen välillä on viime vuosina kehitetty ahkerasti, jotta opiskelijat olisivat valmiimpia lukion jälkeiseen siirtymään. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä yhteen näistä yhteistyömuodoista ja selvittää lukioaikana suoritettujen avoimien korkeakouluopintojen yhteyttä lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen.

Tutkimuksen lähtökohtana toimii Korota-palvelu, jonka kautta Tampereen seudun toisen asteen opiskelijat voivat osallistua korkeakoulukursseille ja hyväksilukea opintoja lukion opintosuunnitelmaansa. Tutkimusaineisto kerättiin Tampereella lukioden ja korkeakoulujen välisen Korota-yhteistyön puitteissa vuosina 2011–2016 opintoja suorittaneilta henkilöiltä. Aineistonkeruu tapahtui sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin huhtikuussa 2017 kaikille opintoja kyseisenä ajanjaksona suorittaneille henkilöille. Osa vastaajista opiskeli yhä lukiossa, osa oli jo valmistunut. Tutkimus toteutettiin kokonaistutkimuksena ja kysely tavoitti 224 vastaajaa. Kyselyyn vastasi 55 opiskelijaa, jolloin vastausprosentiksi muodostui 25%.

Tutkimusaineisto analysoitiin frekvenssijakaumien ja epäparametristen keskiarvotestien, Mann-Whitneyn U-testin ja Kruskal-Wallis H-testin, avulla. Tutkimustulokset on havainnollistettu taulukoiden ja keskiarvojakaumien avulla. Koska aiheesta ei ole aiempaa tutkimustietoa, on tämän tutkimuksen tarkoitus toimia tutkimusaihetta kuvailevana tutkimuksena, joka voi osaltaan luoda pohjatietoa tuleville tutkimuksille. Aineiston pienen koon vuoksi tulokset eivät kuitenkaan ole laajasti yleistettävissä, vaan aihe vaatii jatkotutkimusta.

Tutkimustulokset osoittavat lukioaikana suoritettujen avoimien korkeakouluopintojen tukeneen opiskelijoiden jatkokoulutusvalmiuksien kehittymistä. Vastausten perusteella opinnot tukivat tulevaisuuden suunnittelua ja kehittivät akateemisia opiskelutaitoja. Opinnot tukivat vastaajia alan valinnassa, opettivat itsenäisen opiskelun taitoja ja kehittivät kriittistä ajattelua. Lähes kaikki vastaajat suosittelivat korkeakouluopintojen suorittamista lukioaikana. Opintojen suorittamista edisti erityisesti kurssien maksuttomuus, jonka mahdollisti lukioden ja korkeakoulujen välinen yhteistyösopimus.

Korkeakouluopintojen suorittaminen lukioaikana on vielä melko marginaalinen ilmiö. Korkeakoulukopintojen suorittamisella on kuitenkin nähtävissä positiivinen yhteys lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen. Lukiouudistuksen myötä korkeakoulu-yhteistyö on nostettu entistä selvemmin esiin ja lukion opetussuunnitelmaa ollaan väljentämässä. Tulevat uudistukset oletettavasti myös edistävät lukioaikaisten korkeakouluopintojen suorittamista. Erilaisia opintoasteelta toiselle siirtymisen sujuvoittamisen tapoja onkin siis perusteltua tutkia lisää, samalla kun uusia yhteistyömuotoja kehitetään ja otetaan käyttöön.

Avainsanat: avoin yliopisto, jatko-opinnot, korkeakoulu, lukio, siirtymä

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	LUKIOKOULUTUS JA LUKIOLAISTEN JATKOKOULUTUSVALMIUDET	8
2.1	KATSAUS SUOMALAISEN LUKIOKOULUTUKSEN NYKYTILAAN	8
2.2	LUKION TUOTTAMAT JATKOKOULUTUSVALMIUDET	11
2.2.1	<i>Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulujen näkökulmasta</i>	<i>13</i>
2.2.2	<i>Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet lukiolaisten näkökulmasta</i>	<i>15</i>
2.3	OPINTOIHIN KIINNITTÄMINEN	16
3	AVOIN YLIOPISTO JATKOKOULUTUSVALMIUKSIEN NÄKÖKULMASTA.....	20
3.1	AVOIN YLIOPISTO NUORTEN OPISKELUPAIKKANA	20
3.2	AVOIMET KORKEAKOULUOPINNOT OSANA SIPILÄN HALLITUKSEN KEHITTÄMISSUUNNITELMAA.....	22
3.3	AJANKOHTAISIA UUDISTAMISHANKKEITA JA YHTEISTYÖPROJEKTEJA	25
3.3.1	<i>EduFutura Jyväskylä kehittää oppilaitosyhteistyötä Keski-Suomessa</i>	<i>26</i>
3.3.2	<i>Sujuva-hanke tukemassa opintopolkua lukiolaisesta akateemiseksi asiantuntijaksi</i>	<i>27</i>
3.3.3	<i>Verkkokurssit uudenlaisen oppimisen mahdollistajina</i>	<i>28</i>
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
4.1	TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	30
4.2	TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	30
4.3	TUTKIMUKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	31
4.4	VALIDITEETTI, RELIABILITEETTI JA EETTISYYS	33
4.5	AINEISTON KÄSITTELY JA ANALYSOINTI	35
5	TULOKSET.....	37
5.1	VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT	37
5.2	KOROTA-OPINNOT TUKIVAT OPISKELIJAN TULEVAISUUDENSUUNNITELMIEN MUODOSTUMISTA	40
5.2.1	<i>Lukiolinjan vaikutus tulevaisuudensuunnitelmia koskeviin kysymyksiin.....</i>	<i>43</i>
5.2.2	<i>Sukupuolen vaikutus tulevaisuudensuunnitelmia koskeviin kysymyksiin.....</i>	<i>44</i>
5.3	KOROTA-OPINNOT KEHITTIVÄT LUKIOLAISTEN AKATEEMISIA OPISKELUTAITOJA	45
5.4	OPINTOJEN SUOSITTELU	47
5.5	TULOSTEN YHTEENVETOA	48
6	POHDINTA.....	50
6.1	TUTKIMUKSEN YHTEENVETOA	50
6.2	NÄKÖKULMIA JATKOTUTKIMUKSEEN.....	54
	LÄHTEET.....	56
	LIITTEET	61

1 JOHDANTO

Suomalainen opiskelija kohtaa koulutuspolullaan kolme keskeistä koulutusasteiden välistä taitekohtaa, joita tutkimuksessa kutsutaan usein termillä nivelvaihe. Tällaisia nivelvaiheita ovat alakoulusta yläkouluun siirtyminen, perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyminen ja toiselta asteelta korkea-asteelle siirtyminen. Opintoasteiden väliset nivelvaiheet ovat kriittisiä aikoja opiskelijan opintopolulla, sillä tällöin opiskelijan tulee tehdä tärkeitä päätöksiä koskien tulevaa koulutus- ja ammattiuraansa. (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011, 22.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on vastata ajankohtaiseen tutkimustarpeeseen ja tuottaa uutta tietoa toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen taitekohdan sujuvoittamisesta. Aihe on erityisen ajankohtainen, sillä toisen asteen ja korkea-asteen välisen siirtymän sujuvoittaminen on ollut Sipilän hallituksen yksi kärkihankkeista ja näkyvästi esillä myös avoimen yliopiston uusimassa strategiassa. Lukiolakia ja -asetusta sekä lukion opetussuunnitelman perusteita ollaan myös parhaillaan uudistamassa ja koulutusasteiden välisen yhteistyön lisääminen on nostettu keskeiseen rooliin valmistelutyössä. Erilaisia yhteistyömuotoja korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten välillä on viime vuosina kehitetty kiitettävästi ja tämän tutkimuksen tarkoituksena on paneutua yhteen näistä yhteistyömuodoista. Tutkimuksen päätehtävänä on selvittää, löytyykö korkeakouluopintojen suorittamisen ja lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien kehittymisen väliltä yhteyttä. Avointen yliopisto-opintojen vaikutuksia on tutkittu etuudestaan jonkin verran, mutta lukiolaisten suorittamista avoimista korkeakouluopinnoista ei löydy aiempaa tutkimustietoa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on paikata tätä aukkoa avoimen yliopiston, toisen asteen ja korkea-asteen tutkimuskentässä.

Tutkituin nivelvaihe näyttää aiempien tutkimusten perusteella olevan peruskoulusta toiselle asteelle siirtymisen taite, mutta samat elementit ovat rinnastettavissa myös toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymiseen. Koulutusasteelta toiselle siirryttäessä keskeisiä huomioon otettavia seikkoja ovat Rantasen & Vehviläisen (2006) ja Lappalaisen & Hotulaisen (2007) tutkimusten mukaan riittävä ohjaus ja opiskelijan opiskelutaidot. Riittävällä ohjauksella voidaan edesauttaa siirtymän sujuvuutta

ja muun muassa tukea mielekkään alavalinnan löytämistä. Siirtymävaiheessa joustava ja saumaton yhteistyö eri tuki- ja ohjaustoimijoiden välillä on erityisen tärkeää. (Rantanen & Vehviläinen 2006.) Lappalainen ja Hotulainen (2007) korostavat myös riittävän ohjauksen merkitystä ja toteavat erityisesti heikkojen opiskelutaitojen omaavien nuorten olevan syrjäytymisvaarassa, mikäli he eivät saa riittävästi ohjauksellista tukea siirtymävaiheen aikana. Tukipalvelut ovat tärkeitä nuoren opinto- ja uranäkemyksen herättelyn kannalta, joiden kehittyminen tukee opiskelijan kiinnittymistä uusiin opintoihinsa. Samat huomiot pätevät myös toiselta asteelta korkea-asteelle siirryttäessä, vaikka kyseistä taitekohtaa onkin tutkittu huomattavasti peruskoulusta toiselle asteelle siirtymistä vähemmän.

Toisen asteen ja korkeakoulun välinen nivelvaihe voidaan nähdä merkittävänä taitekohtana myös opiskelijan yksilöllisessä elämänkaareissa. Toisen asteen jälkeiset koulutusvalinnat viitoittavat merkittävästi tulevaa urapolkua ja valinnan tekeminen voi tuntua haastavalta. Jopa kaksi kolmasosaa keskeyttää opintonsa jo ensimmäisenä opiskeluvuonna (Yorke 2000), joten riittävien jatkokoulutusvalmiuksien kehittäminen jo lukiossa voisi merkittävästi sujuvoittaa jatko-opintoihin siirtymistä, oman alan löytämistä ja opintoihin sitoutumista. Puutteelliset opiskelutaidot (Tumen, Shulruf & Hattie 2008) ja opintojen korkea aloittamisikä (Rantanen & Liski 2009; Arulampalam, Naylor & Smith 2005) ovat useiden tutkimusten mukaan yhteydessä heikkoon opintoihin kiinnittymiseen ja täten usein myös opintojen hidastumiseen tai keskeytymiseen.

Riittävien jatkokoulutusvalmiuksien kehittäminen kuuluu myös lainsäädännöllisesti lukion tehtäviin. Lukiolaissa on määritetty, että lukio-opetuksen tulee tukea opiskelijan kasvua hyväksi ja tasapainoiseksi ihmiseksi sekä kehittää opiskelijan edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Aiemman teorian pohjalta määriteltynä jatkokoulutusvalmiudet eivät sisällä pelkästään riittävän tietovaraston karttumista, vaan valmiuksiin kuuluvat keskeisesti myös opiskelu- ja urasuunnittelutaidot, eli niin sanotut geneeriset taidot. Opiskelu- ja urasuunnittelutaitojen kehittymistä tukemaan on esitetty monenlaisia yhteistyötapoja toisen asteen ja korkea-asteen välillä. Yhteistyötapoja ovat olleet esimerkiksi oppilaitosvierailut, avoimien korkeakouluopintojen suorittamisen tukeminen ja erilaisten yliopisto-opintoihin johdattelevien kesä- ja verkkokurssien tarjoaminen lukiolaisille. (Lukiolaki (629/1998); Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 2005; Välijärvi 1997; Hautamäki, Säkkinen, Tenhunen, Ursin, Vuorinen, Kamppi & Knubb-Manninen 2012.).

OECD-maiden vertailusta vuodelta 2009 käy ilmi, että suomalaiset aloittavat korkeakouluopintonsa verrattain myöhään. Alle 20-vuotiaana korkeakouluopintonsa aloittavien osuus muihin maihin verrattuna on poikkeuksellisen pieni ja jopa viidennes uusista opiskelijoista on yli 26-vuotiaita. (OECD 2009.) Korkeampi korkeakouluopintojen aloittamisikä johtaa tavallisesti myös myöhäisempään valmistumisaikaan ja hitaampaan työelämään siirtymiseen. Hallitus kuitenkin toivoo, että nuoret siirtyisivät työelämään nykyistä nopeammin. Syynä tähän on pääministeri Juha Sipilän sanoin talouskasvun mahdollisimman pikainen käynnistäminen ja julkisen velan taittaminen (Valtioneuvosto 2015). Sipilän hallituksen tavoitteena on ollut kestävän kansantalouden näkökulmasta pyrkiä pidentämään ihmisten työuria ja jatkuvan eläkeiän nostamisen sijaan ratkaisua on pyritty hakemaan myös sujuvoittamalla työurien alkupäätä. Ratkaisuna tilanteeseen hallitus otti vuonna 2015 nuorten työelämään siirtymisen vauhdittamisen yhdeksi sen viidestä kärkihankkeesta. Kärkihanke koostuu neljästä toimenpiteestä, jotka tiivistetysti sisältävät toiselta asteelta korkeakouluun siirtymisen vauhdittamisen, korkeakouluopintojen sujuvoittamisen, digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämisen ja kelpoisuusvaatimusten päivittämisen. (Valtioneuvosto 2016.) Tämän työn tuloksia voidaan nyt arvioida ja tutkimustietoa voidaan käyttää apuna uuden hallituksen linjausten muodostamisessa.

Avoimen yliopiston tarjoamien mahdollisuuksien lisääminen toisen asteen ja korkea-asteen nivelvaiheeseen on kirjattu myös uusimpaan avoimen yliopiston strategiaan ja opetus- ja kulttuuriministeriön 2010 julkaistuun tulevaisuuskatsaukseen. Avoimen yliopiston merkitys on perinteisesti nähty lukion jälkeisen väli vuoden hyödyntämisen näkökulmasta, mutta uusissa linjauksissa akateemiseen opiskeluun perehtyminen voitaisiin aloittaa jo lukio-opintojen aikana. Strategiaan on kirjattu avoimen yliopiston roolin olevan tärkeä opintojen taitekohdassa, jolloin yhteiskunta odottaa koulutusasteelta toiselle siirtymisen olevan viivytyksetöntä. Avoin yliopisto onkin muuttunut entistä moninaisemmaksi niin opetustarjonnan kuin opiskelija-aineksenkin puolesta. Kursseja suunnataan yhä enemmän myös nuorille, opetustarjonta laajenee jatkuvasti ja opintojen hyväksilukemisesta on tullut entistä helpompaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010; Avoin yliopisto-opetus Suomessa 2014–2018, 2018.)

Virtuaalisten oppimisympäristöjen käyttöönotto on tarjonnut mahdollisuuden myös opiskelun ajasta ja paikasta irrottamiseen. Verkko-opintojen ja monimuoto-opetuksen kautta yhä moninaisemmat opiskelijaryhmät voivat osallistua avoimen yliopiston kursseille, ja opetus ei ole enää pelkästään yliopistopaikkakunnille sidottua. Joustavammat suoritustavat tarjoavat mahdollisuuden opintojen suorittamiseen entistä laajemmin, osallistujan iästä, ajasta ja paikasta riippumatta.

Avoimessa yliopistossa opiskelleet ovat aiemmissa tutkimuksissa kertoneet opintojen toimineen eräänlaisena kokeiluareenana, jossa omia kykyjä, eri oppiaineita ja opiskelutyyplejä on ollut mahdollista testata. Avoimen yliopiston opinnot ovat tarjonneet maistiaisen siitä, millaista yliopistossa opiskelu tulisi olemaan. Opintojen kokeileminen käytännössä on osaltaan ollut helpottamassa myös sopivan opiskelualan valintaa. (Alho-Malmelin 2010; Rinne, Jauhiainen, Tuomisto, Alho-Malmelin, Halttunen & Lehtonen 2003; Piesanen 1996 & 1999.) Tämän tutkimuksen kautta voidaan verrata ovatko kokemukset samansuuntaisia myös lukioaikana opintoja suorittaneiden mielestä.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana toimii yksi Tampereen seudulla käytössä olevista oppilaitosten välisistä yhteistyömuodoista, Korota-palvelu, jonka kautta Tampereen seudun toisen asteen opiskelijoiden on mahdollista suorittaa avoimia korkeakoulutasoisia opintoja maksutta sekä hyväksilukea kursseja osaksi lukion opintosuunnitelmaa. Korota on lyhenne sanoista ”Korkeakoulutasoiset opinnot Tampereen seudun toisen asteen opiskelijoille”. Opiskelijan oma oppilaitos kustantaa opiskelijasta mahdollisesti koituvat kulut, kuten esimerkiksi opinto-oikeusmaksut, joten opinnot ovat osallistujalle ilmaisia. Opiskelijalle maksuttomuuden ehtona on aktiivinen osallistuminen opetukseen ja mikäli hän ei saavu ilmoittautumalleen kurssille tai keskeyttää sen ilman hyväksyttävää syytä, peritään kurssimaksu häneltä itseltään. (Korota 2016.) Maksuttomuudella pyritään lieventämään kynnystä kursseille osallistumiseen ja samalla takaamaan kaikille yhtäläinen mahdollisuus kursseille osallistumiseen varallisuudesta riippumatta.

Tutkielman teoriaosuudessa avataan jatkokoulutusvalmiuksien määritelmää, perehdytään hallituksen linjauksiin ja esitellään aiempia tutkimuksia avoimesta yliopistosta. Tutkielma etenee teorian kautta tutkimuskysymysten määrittelyyn, tutkimuksen toteutuksen avaamiseen sekä tulosten esittelyyn. Lopuksi tutkimustuloksia peilataan aiempaan teoria- ja tutkimustietoon ja esitetään tutkimusprosessin aikana esiin nousseita potentiaalisia jatkotutkimusaiheita.

2 LUKIOKOULUTUS JA LUKIOLAISTEN JATKOKOULUTUSVALMIUDET

2.1 Katsaus suomalaisen lukiokoulutuksen nykytilaan

Lukiolaisten määrä on vaihdellut viimeisen kymmenen vuoden aikana 100 000–120 000 opiskelijan välillä. Uusimmasta tilastokatsauksesta selviää, että vuonna 2017 tutkintotavoitteisessa lukiokoulutuksessa opiskeli 103 753 opiskelijaa. Lukiolaisten määrä on ollut laskusuunnassa vuodesta 2006 vuoteen 2016 asti, mutta vuonna 2017 opiskelijoiden määrä kasvoi niukasti 0,2 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Ylioppilastutkintojen suorittaneiden määrä on pysynyt suhteellisen samana vuodesta 2006 vuoteen 2017 asti, joka käy ilmi taulukosta 1. Ylioppilastutkintoja suoritetaan vuosittain hieman päälle 30 000, ja esimerkiksi vuonna 2017 tutkinnon suoritti 30 641 henkilöä, kuten taulukosta 1 on nähtävissä. Heistä 58 prosenttia oli naisia (17 792). Vuonna 2017 Suomessa oli 340 lukiota. Ruotsinkielistä opetusta annettiin 36 lukiossa ja koko Suomen lukiolaisista noin 6 prosenttia (6484) opiskeli ruotsiksi. Kansainväliseen ylioppilastutkintoon tähtäävää opetusta annettiin 17 lukiossa pääasiassa englanniksi, saksaksi ja ranskaksi, ja kansainvälisen ylioppilastutkinnon suoritti noin 6 prosenttia kaikista lukiolaisista. (Tilastokeskus 2018.)

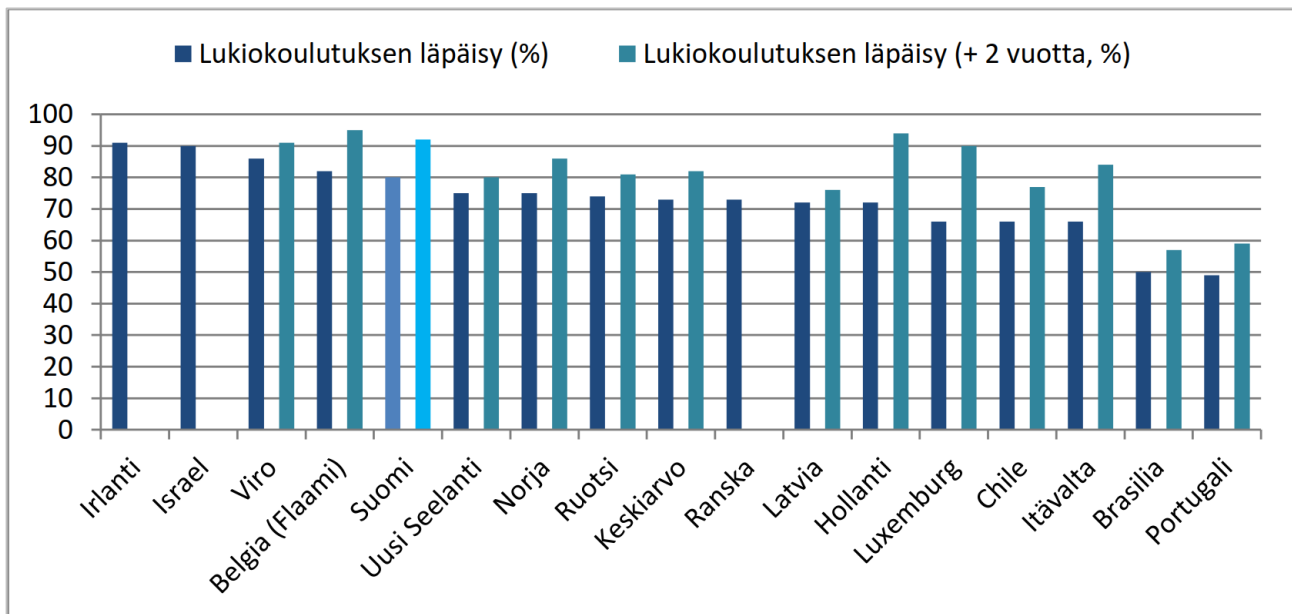
TAULUKKO 1. Lukiokoulutus numeroina (Tilastokeskus 2018).

Lukiokoulutus	Uudet opiskelijat yhteensä	Uudet opiskelijat, naiset	Opiskelijat yhteensä	Opiskelijat, naiset	Tutkinnon suorittaneet	Tutkinnon suorittaneet, naiset
Lukion koko oppimäärä (ylioppilastutkinto)	34 449	19 931	101 858	58 480	30 189	17 518
IB-tutkinto	641	402	1 732	1 110	400	248
Reifeprüfung-tutkinto	40	20	111	59	30	15
EB-tutkinto	23	11	52	23	22	11
Yhteensä	35 153	20 364	103 753	59 672	30 641	17 792

Lukion keskeyttäminen on tilastojen valossa Suomessa harvinaista. Vuonna 2015 lukion läpäisi tavoiteajassa noin 80 prosenttia opiskelijoista. Ammatillisessa koulutuksessa vastaava luku on noin 68 prosenttia. Kun tarkastellaan lukion suoritusprosenttia hieman väljemmässä aikataulussa (tavoiteaika + 2 vuotta), saadaan läpäisyprosentiksi jo yli 90.

Suomessa lukion läpäisyprosentti on myös kansainvälisesti verrattuna korkea, joka käy ilmi taulukosta 2. OECD-maiden vertailussa lukion suorittaa keskimäärin tavoiteajassa vain hieman yli 70 prosenttia lukiolaisista ja tavoiteaikaa kaksi vuotta pidemmällä aikataululla noin 80 prosenttia opiskelijoista. Suomessa lukion aloittaneet opiskelijat siis hyvin suurella todennäköisyydellä myös läpäisevät lukion ja kansainvälisesti tarkasteltuna vieläpä verrattain nopealla aikataululla.

TAULUKKO 2. Lukiokoulutuksen läpäisy muihin OECD-maihin verrattuna (OECD 2017; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

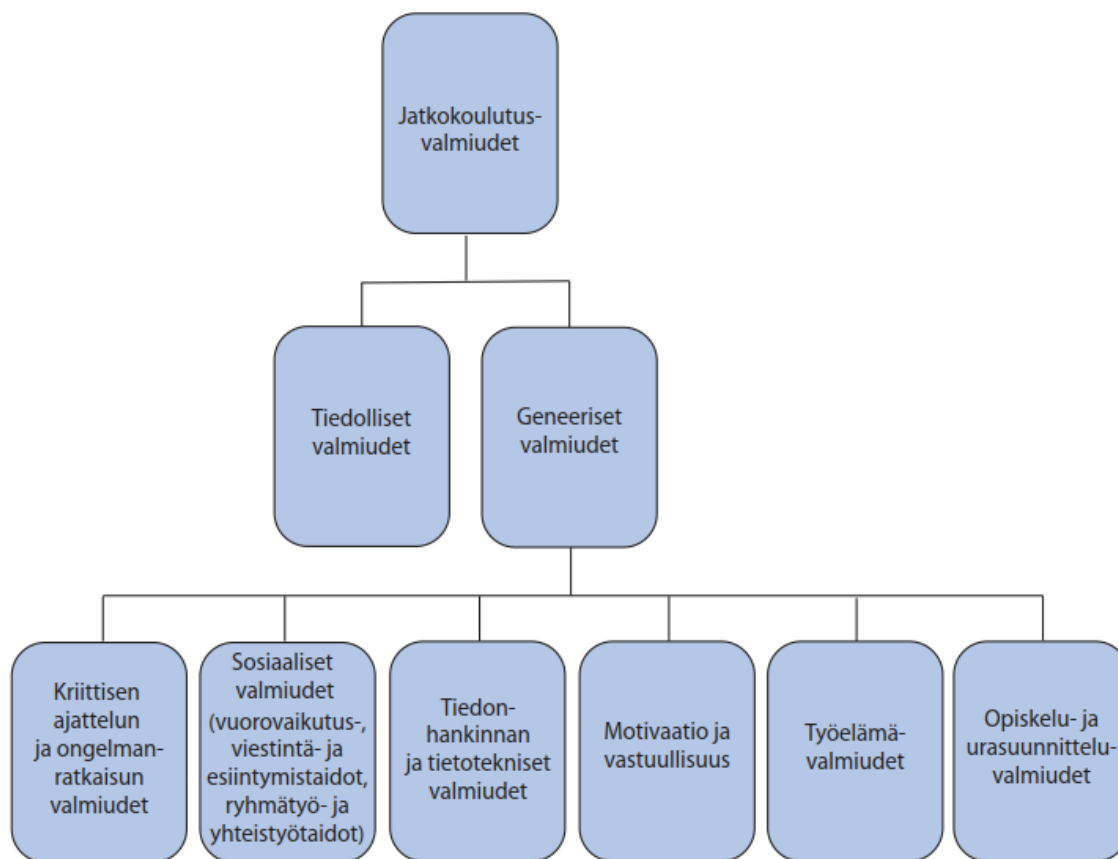
Opintojen eteneminen hidastuu kuitenkin merkittävästi lukiosta korkeakouluun siirryttäessä. OECD-maiden vertailusta vuodelta 2009 käy ilmi, että suomalaiset aloittavat korkeakouluopintonsa verrattain myöhään. Alle 20-vuotiaana korkeakouluopintonsa aloittavien osuus muihin maihin verrattuna on poikkeuksellisen pieni ja jopa viidennes uusista opiskelijoista on yli 26-vuotiaita. (OECD 2009.) Korkeampi korkeakouluopintojen aloittamisikä johtaa tavallisesti myös myöhäisempään valmistumisaikaan ja hitaampaan työelämään siirtymiseen. Uusista ylioppilaista vain noin kolmannes saa jatko-opiskelupaikan samana vuonna ylioppilaaksi valmistuttuaan (Tilastokeskus 2018).

Vuoden 2016 tilaston mukaan jopa 71 % uusista ylioppilaista viettää välivuoden lukiosta valmistumisen jälkeen ja jopa joka neljäs uusi ylioppilas jättää valmistuessaan kokonaan hakematta jatko-opintoihin (Tilastokeskus 2018). Välivuoden tai -vuosien pitäminen venyttää valmistumisaikoja ja hallitus aloittikin vuonna 2015 osaamiseen ja koulutukseen liittyviä kärkihankkeita, joiden yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut nopeuttaa nuorten siirtymistä työelämään. Tähän on pyritty muun muassa uudistamalla opiskelijavalintakäytäntöjä ja suosimalla ensimmäistä kertaa korkeakouluun hakevia opiskelijavalinnassa. (Valtioneuvosto 2017.)

2.2 Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet

Suomessa lukiokoulutuksen antamista ohjaavat ja säätelevät useat normit. Lukiokoulutus on tarkoin säänneltyä ja sen toimintaan vaikuttavat useat velvoittavat lait ja asetukset. Vahvimmin lukioden toimintaa velvoittavat lukiolaki (629/1998) ja lukioasetus (810/1998). Edellä mainittujen lisäksi toimintaa ohjaavat myös laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä (67/2005) ja valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta (915/2005). Opetuksen käytännön järjestämiseen vaikuttavat myös valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002) sekä opetushallituksen uusimmat opetussuunnitelman perusteet, joita ollaan parhaillaan uudistamassa.

Lukiolaissa (629/1998) lukiokoulutuksen ydintehtäviksi on määritelty yleissivistyksen syventämisen ja jatkokoulutusvalmiuksien antamisen. Jatkokoulutusvalmiudet on huomioitu heti lain ensimmäisessä momentissa, joka osaltaan myös korostaa näiden tärkeyttä (629/1998/1 §). Jatkokoulutusvalmiuksien määritelmä ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen. Suppeasti katsottuna jatkokoulutusvalmiudet voidaan rinnastaa opiskeluvalmiuksiin, joilla viitataan tavallisesti lähinnä opiskeluteknisiin taitoihin. Laajemmin tarkasteltuna jatkokoulutusvalmiudet sisältävät kuitenkin myös useita geneerisiä valmiuksia, eli sellaisia yleissivistäviä taitoja, joista on hyötyä myös muilla elämänalueilla (kuvio 1). Lukiolain mukaan lukio-opetuksen tulisi tukea opiskelijan kasvua hyväksi ja tasapainoiseksi ihmiseksi sekä kehittää opiskelijan edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. (Lukiolaki (629/1998); Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 2005; Välijärvi 1997; Hautamäki ym. 2012).

KUVIO 1. Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet (Hautamäki ym. 2012, s. 18).

Lukiokoulutus on opetushallituksen selvitysten mukaan onnistunut melko hyvin yleissivistävässä perustehtävässään, mutta erityisesti opiskelijoiden geneerisissä valmiuksissa on nähty puutteita. Geneerisiin valmiuksiin voidaan luokitella kuuluvaksi valmiudet kriittiseen ajatteluun ja ongelmanratkaisuun, sosiaaliset valmiudet, tiedonhankinta- ja tietotekniikkavalmiudet, motivaatio, vastuullisuus, työelämävalmiudet sekä opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet. (Hautamäki ym. 2012, Välijärvi 1997.) Tässä tutkimuksessa jatkokoulutusvalmiuksia on tarkasteltu erityisesti juuri geneeristen valmiuksien kautta, jotta uusia tapoja näiden valmiuksien kehittämiseen voitaisiin arvioida ja kehittää.

Lukion kaksi perustehtävää ovat yleissivistyksen syventäminen ja opiskelijoiden valmistaminen jatko-opintoihin (Lukiolaki (629/1998)). Ylioppilaskokeiden merkitys tulee kuitenkin olemaan Sipilän hallituksen tekemän haku-uudistuksen myötä entistä korostuneempi, mikä on pahasti

ristiriidassa elämää varten opiskelun kanssa. Jo nyt ylioppilaskirjoitusten liiallista painoarvoa lukiokoulutuksessa on julkisesti arvosteltu, sillä opetuksen on nähty tähtäävän liian paljon pelkästään ylioppilaskokeissa menestymiseen. Uutta lukiolainsäädäntöä ja opetussuunnitelman perusteita luotaessa lainsäätäjien olisikin ensiarvoisen tärkeää löytää tiedollisten valmiuksien ja geneeristen valmiuksien välille sopiva tasapaino.

2.2.1 Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulujen näkökulmasta

Hautamäen (ym. 2012) työryhmä selvitti lukion tuottamien jatkokoulutusvalmiuksien kohtaamista korkeakoulujen edellytysten kanssa. Työryhmän tutkimusaineisto kattoi 112 suomalaisten korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilökunnan jäsentä. Työryhmä kuvasi saatujen vastausten perusteella lukiokoulutuksen onnistuneen hyvin yleissivistävässä perustehtävässään, mutta korkeakoulujen näkökulmasta tiedollisten ja taidollisten jatkokoulutusvalmiuksien saavuttamisessa nähtiin kehitettävää. Arviointiryhmä tunnisti lukiokoulutuksesta neljä erityistä heikkoutta, jotka ovat lukiokoulutuksen pirstaleisuus, yleissivistävien aineiden osaamistaso, geneeriset ja työelämään liittyvien valmiudet sekä opinto-ohjaus.

Ensimmäinen ongelma, lukiokoulutuksen pirstaleisuus, näkyy lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen oppimistavoitteiden liiallisena laajuutena, jonka vuoksi tavoitteiden mukaisia asiakokonaisuuksia ole mahdollista pysähtyä tarkastelemaan syvällisemmin. Opetettua tietoa ei myöskään ehditä tarkastelemaan kriittisesti. Moni kyselyyn vastanneista nosti esiin huolen siitä, että pirstaleisen lukiokoulutusten vuoksi opiskelijalle ei muodostu riittävää ymmärrystä opiskelluista asioista. Vastaajat näkivät ongelmalliseksi myös aineiden liiallisen lokeroitumisen, jolloin opetettavat aineet eivät keskustele riittävästi keskenään. (Hautamäki ym. 2012.) Pirstaleisuuden ongelma on nostettu esiin myös Suomen Lukiolaisten Liiton tavoiteohjelmissa vuodelle 2019. Tavoiteohjelmissa esitetään opetettavien asioiden käsittelyä entistä enemmän teemoittain nykyisen oppiainekohtaisen lokeroinnin sijaan. (Suomen Lukiolaisten Liitto 2019.)

Toiseksi, arvioinnissa nousi esiin osaamisen vahvistamisen tarve yleissivistävissä oppiaineissa. Vaikka valinnanvapautta halutaan lisätä, tarvitsisi yleissivistävien oppiaineiden opetusta samalla vahvistaa. Keskeisiksi yleissivistäviksi aineiksi luokiteltiin arviointiaineiston mukaan äidinkieli, matematiikka, englanti ja toinen kotimainen kieli. Nämä neljä ainetta nähtiin niin sanotuiksi

ydinaineiksi yleissivistyksen ja jatkokoulutusvalmiuksien kannalta. Korkeakoulujen henkilöstöä haastateltaessa englannin kieli oli näistä neljästä kuitenkin ainut, jossa osaamistaso nähtiin korkeakoulujen näkökulmasta riittäväksi. Äidinkielen, matematiikan ja toisen kotimaisen kielen osaamisen katsottiin olevan osin puutteellista jatkokoulutusvaatimuksiin nähden. (Hautamäki ym. 2012.)

Lukio-opiskelun ja oppiaineiden kehittämiseen näyttääkin kohdistuvan yhtä aikaa kahdenlaista painetta: toisaalta yleissivistävää ydinosaamista tulisi parantaa, mutta samalla myös valinnanvapauden lisäämistä toivotaan. Hautamäen arviointiryhmä esittääkin, että lukion kehittämiseksi olisi siirryttävä entistä laajempiin ainekokonaisuuksiin tarjoten hallitusti syventävää opetusta ja yleissivistävää perustaa yhtä aikaa. Lukion nykyisiä opetussuunnitelmia ehdotetaan karsittaviksi ja oppiaineissa tulisi keskittyä huolellisemmin niiden ydinaineeseen ja aiheiden käsittelyä olisi hyvä laajentaa yli oppiainerajojen. (Hautamäki ym. 2012.)

Kolmanneksi, geneeristen ja työelämävalmiuksiin liittyvien taitojen vahvistaminen nähtiin tärkeänä opiskelijan tulevaisuuden kannalta. Tällaisiin taitoihin voidaan laskea esimerkiksi sosiaaliset ja tietotekniset taidot sekä urasuunnitteluvalmiudet. Lukion tulisi korkeakoulujen henkilökunnan mielestä vahvistettava entistä enemmän opiskelijoiden kykyä oma-aloitteisuuteen, kriittisyyteen ja pitkäjänteisyyteen sekä tarjota eväitä jatkokoulutus- ja urasuunnitteluun. Myös työelämään ja jatko-opintoihin tutustuttaville opintojaksoille on selkeä tarve. Mahdollisiin tulevaisuuden opintoaloihin tutustuminen helpottaisi oikealle alalle suuntautumista ja selkiyttäisi opiskelijan urasuunnittelua jo lukion aikana. (Hautamäki ym. 2012.)

Neljäs kehityskohta koskee erityisesti lukioissa annettavaa opinto-ohjausta. Korkeakoulujen näkökulmasta opinto-ohjauksessa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomioita työelämä tietoisuuden lisäämiseen, korkeakoulujen koulutusohjelmatarjonnan ja korkeakouluopintojen luonteen esittämiseen sekä järjestelmällisempään opinto-ohjaukseen, jottei opinto-ohjaus jäisi yksittäisen opinto-ohjaajan varaan. Yhteistyötä yhteiskunnan eri ryhmien, kuten työelämätoimijoiden, jatko-opintojen oppilaitosten ja lukion opettajien kesken tulisi parantaa, jotta opiskelijalla olisi mahdollisuus saada mahdollisimman laajasti tietoa erilaisista vaihtoehtoista. Opinto-ohjauksen uudistamisen olisi hyvä ulottua aina peruskouluun asti, jotta opiskelijat olisivat valmiimpia tekemään heitä koskevia valintoja jo lukion alkaessa. (Hautamäki ym. 2012.)

Tiivistetysti vaikuttaa siltä, että lukion yleissivistävän tietopohjan lisäksi tulisi kiinnittää entistä enemmän huomioita myös opiskelijan geneeristen jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen. Opiskelijat myös toivovat entistä suurempaa valinnanvapautta, joka mahdollistaisi itselle tärkeäksi koettujen aineiden syvällisemmän opiskelun jo lukioaikana. Valinnanvapauden lisääminen ei toki välttämättä ole aivan ongelmatonta. Pakollisten kurssien karsimisessa piilee se riski, että opiskelijoiden opintopolut muodostuvat entistä yksipuolisemmiksi ja saavutettu yleissivistys jää suppeammaksi. Positiivisena asiana valinnanvapaus voisi mahdollistaa valittujen aineiden syvällisemmän opiskelun ja antaa lisää tilaa opiskelijoiden omien ajatusten herättelemiseen jo lukioaikana. Entistä monipuolisempien suoritusmuotojen, kuten esimerkiksi juuri avoimien korkeakouluopintojen, entistä joustavampi hyväksiluku voisi kuitenkin myös toimia yhtenä valinnanvapauden lisäämisen keinona.

Myös opinto-ohjausta tulisi kehittää ja yhteyksiä työelämään ja jatkokoulutukseen luoda jo lukio-opintojen aikana. Opinto-ohjauksen tulisi olla systemaattisempaa, eikä sen tulisi olla niin paljon kiinni yksittäisestä opinto-ohjaajasta. Integroimalla korkeakouluopintoja lukio-opintoihin opiskelijoita voitaisiin valmistaa sujuvampaan siirtymiseen opintoasteelta toiselle. Opetussuunnitelmien väljentäminen voisi tarjota opiskelijoille aivan uudenlaisia mahdollisuuksia syventää tietoa heitä kiinnostavista oppiaineista jo lukioaikana.

2.2.2 Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet lukiolaisten näkökulmasta

Hautamäen (ym. 2012) työryhmä tutki perusteellisesti myös lukiolaisten näkemyksiä lukion tuottamista jatkokoulutusvalmiuksista. Heidän kyselyaineistonsa kattoi 10 087 vuonna 2007 ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautunutta opiskelijaa. Vastausten perusteella lukiolaiset pitävät yleisesti lukiosta saamia tietoa ja taitoja riittävinä jatko-opintoja ajatellen. Vastausten perusteella noin 40% korkeakoulussa opiskelevista, korkeakouluopinnot keskeyttäneistä tai jo valmistuneista kuitenkin kokee, että korkeakouluopinnoissa edellytetään jotain sellaista, mitä lukio-opinnoissa ei opetettu. Samassa tutkimuksessa liki puolet vastaajista koki, että lukio-opetusta tulisi muuttaa siten, että se valmistaisi entistä paremmin tuleviin jatko-opintoihin.

Lukiossa opiskelleiden ensisijaiset kritiikin aiheet kohdistuvat opinto-ohjaukseen ja lukiopedagogiikkaan. Lukion opinto-ohjaukselle on asetettu kaksi perustehtävää, jotka ovat opiskelijoiden ohjaus lukioaikana ja opiskelijoiden ohjaaminen jatko-opintoihin. Lukiolaisilta

kysyttäessä opinto-ohjaus on epäonnistunut erityisesti jatko-opinto-ohjaukseen liittyvässä perustehtävässään. Jatko-opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa koulutus- ja urapolkuja koskevilla valinnoilla, mutta opiskelijat kokivat tämän tavoitteen onnistuneen huonosti. Aiemman tutkimuksen perusteella lukiossa opiskelijoille rakentuu myönteinen kuva jatko-opinnoista, mutta lukio ei tue opiskelijaa riittävästi koulutusta ja myöhempää elämää koskevien valintojen tekemisessä. (Hautamäki ym. 2012.)

Lukiolaiset toivovat opinnoilta myös enemmän käytännönläheisyyttä ja opintojen kytkemistä korkeakouluopintoihin ja työelämään. Opintojen toivottaisiin muodostavan entistä laajempia asiakokonaisuuksia nykyisen sirpaleisen tiedon sijaan. Opintojen myös toivottaisiin kehittävän enemmän akateemisia opiskelutaitoja, joita jatko-opinnoissa tullaan tarvitsemaan. Opiskelijat toivovat, että lukio-opinnot ohjaisivat erityisesti kriittisen ajattelun, keskustelun ja uusien oppimistekniikoiden omaksumiseen. (Hautamäki ym. 2012; Välijärvi, Huotari, Iivonen, Kulp, Lehtonen, Rönnholm, Knubb-Manninen, Mehtäläinen & Ohranen 2009.)

Lukiolaiset eivät koe olevansa valmiita tekemään koulutus- tai työuraansa koskevia päätöksiä lukion jälkeen. Tämä voi johtaa itselle sopimattomien alavalintojen tekemiseen tai välivuosiin, jolloin omaa tietä yritetään etsiä. Molemmat tekijät hidastavat opintojen suorittamista merkittävästi ja voivat pahimmassa tapauksessa jopa estää jatko-opintoihin siirtymisen kokonaan. Epävarmuus lukion jälkeisistä valinnoista pitkittää opintoaikoja ja vähentää jatko-opintoihin kiinnittymistä, joten korkeakoulu- ja työelämäyhteistyön lisäämiselle voidaan nähdä olevan selvä tarve sekä koulutuspoliittisesta että yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta.

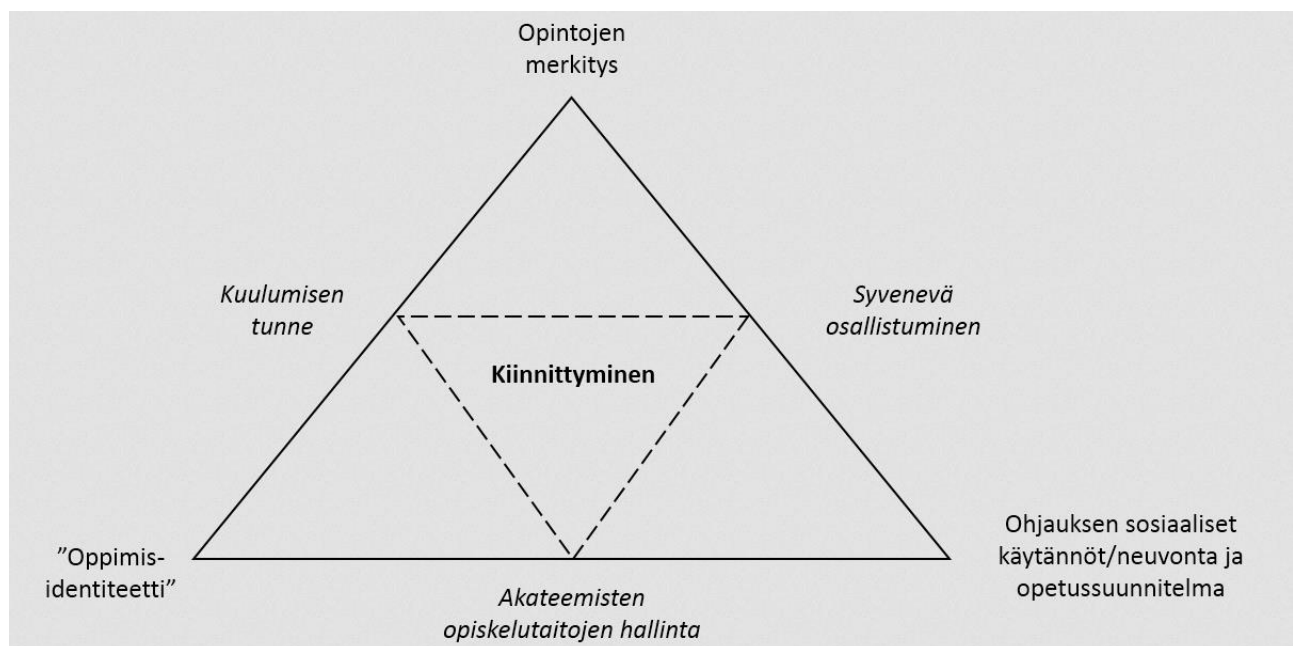
2.3 Opintoihin kiinnittyminen

Riittävät jatkokoulutusvalmiudet korkea-asteelle siirryttäessä tukevat merkittävästi siirtymien sujuvuutta ja opintoihin kiinnittymistä. Erityisesti ensimmäinen opiskeluvuosi näyttäytyy kriittisenä ajanjaksona opintoihin kiinnittymisen ja sujuvan siirtymisen kannalta (mm. Lähteenoja 2010; Bennett 2003; Tinto 1975). Jopa kaksi kolmasosaa tutkintonsa keskeyttäneistä yliopisto-opiskelijoista keskeyttää opintonsa heti ensimmäisenä opiskeluvuonna (Yorke 2000). Ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelija joko löytää paikkansa oppimisympäristönsä täysivaltaisena jäsenenä tai vieraantuu siitä (Tinto 1975). Tästä syystä riittävien tukitoimien

tarjoaminen ja opintoihin kiinnittymisen edistäminen olisi tärkeää juuri opintojen nivelvaiheessa, lukiokoulutuksen lopussa ja korkeakouluopintojen alussa.

Vahva kiinnittyminen opintoihin tukee opintojen sujuvaa suorittamista, kun taas vastaavasti heikon kiinnittymisen on nähty olevan yhteydessä pitkittyneisiin valmistumisaikoihin. Heikosti opintoihin sitoutuneilla opiskelijoilla opintojen keskeytyminen ja tutkinnon valmistumatta jääminen on huomattavasti todennäköisempää, kuin vahvasti sitoutuneilla opiskelijoilla. (Korhonen & Rautopuro 2012; Siekkinen & Rautopuro 2012.) Vahvan opintoihin kiinnittymisen on havaittu johtavan myös parempiin oppimistuloksiin (Millard, Bartholomew, Brand & Nygaard 2013).

Vesa Korhonen (2012) on luonut opiskelijanäkökulmaa painottavan mallin kiinnittymisen keskeisistä elementeistä. Pohjanaan Korhonen on käyttänyt Wengerin (1998) käytäntöyhteisöjen teorian ja Tinton (1975, 2000) kiinnittymisteoriaa, jossa opintoihin kiinnittymisen nähdään sosiaalisen ja akateemisen integroitumisen tuloksena. Korhosen kiinnittymismallin (kuvio 2) mukaan opintojen koettu merkitys, opiskelijan oppimisidentiteetti ja ohjauksen sosiaaliset käytännöt luovat pohjan kiinnittymiskokemukselle. Kolme edellä mainittua osa-aluetta luovat pohjan kuulumisen tunteen syntymiselle, syvenevälle opiskeluyhteisöihin osallistumiselle sekä akateemisten opiskelutaitojen kehittämiseksi, jotka toteutuessaan vahvistavat opintoihin kiinnittymisen kokemusta.

KUVIO 2. Kiinnittymisen keskeiset elementit opiskelijanäkökulmasta (Korhonen 2012, 304).

Korhosen kiinnittymismallin mukaan oppimisidentiteetti ja opinnoille annettu merkitys luovat pohjan kuulumisen tunteelle. Oppimisidentiteetin rakentumisessa on kysymys omien kykyjen ja ympäristön odotusten yhteensovittamisesta ja tasapainon löytämisestä (Kegan 2009). Ihmiset muotoilevat tavoitteitaan omien toimintojensa ja ympäristöstään saamansa palautteen pohjalta, antaen asioille erilaisia merkityksiä (Nurmi & Salmela-Aro 2002; Wenger 1998). Kun opiskelija kokee opintonsa merkityksellisiksi ja tärkeiksi, vahvistuu samalla myös opiskeluyhteisöön kuulumisen tunne (Tinto 2000). Kuulumisen tunne on yksilön ja yhteisön yhteisvaikutuksesta syntyvä ilmiö, ja vahva kuulumisen tunne edesauttaa opintoihin kiinnittymistä.

Syvenevä osallistuminen on Korhosen mallissa toinen kiinnittymiseen kokemuksen syntymiseen keskeisimmin vaikuttavista tekijöistä. Yliopisto-opiskelija kuuluu opintopolkunsa aikana moniin erilaisiin opiskelu- ja oppimisyhteisöihin. Osallistumisen kokemus yliopistoyhteisössä vahvistuu omaksumalla yhteisöjen käytäntöjä, jaettuja arvoja ja tietämystä (Wenger 1998). Yhteisöllisyyden kokemus lisää osallistumisen tunnetta, joka puolestaan omalta osaltaan edistää opintoihin kiinnittymistä. (Korhonen 2012.)

Kolmantena pilarina opintoihin kiinnittymiselle Korhosen mallissa on esitetty akateemisten opiskelutaitojen hallinta. Akateemisten opiskelutaitojen hallinta syntyy ymmärtämällä ja oppimalla yliopistoympäristössä vaadittuja tietoja ja taitoja. Perinteisiin akateemisiin opiskelutaitoihin kuuluvat muun muassa lukeminen, kirjoittaminen, opiskelun itsesäätelytaidot ja ajanhallinta. Oppimisidentiteetti, eli itsestä muodostunut kuva oppijana, vaikuttaa keskeisesti myös akateemisten opiskelutaitojen haltuunottoon. Mitä paremmin opiskelija saa otettua akateemiset opiskelutaidot haltuunsa, sitä paremmin hän todennäköisesti myös kiinnittyy opintoihinsa. (Korhonen 2012.)

Mäkinen, Olkinuora ja Lonka (2004) tutkivat ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opiskeluorientaatioita kyselytutkimuksella, johon vastasi yhteensä 896 opiskelijaa eri tieteenaloilta. Tutkijat ryhmittelivät vastaajat kolmeen ryhmään heidän vastaustensa puolesta: opiskeluorientoituneisiin, työelämäorientoituneisiin ja opintoihin sitoutumattomiin opiskelijoihin. Sitoutumaton opiskeluorientaatio ennakoi selvästi vahvimmin opintojen keskeyttämistä. Sitoutumattomien opiskelijoiden opiskelumotiivit olivat vielä epäselvät ja tästä syystä he eivät kokeneet kiinnittyvänsä opintoihin. Opintojen epäselvä päämäärä loi sitoutumattomille opiskelijoille ahdistusta ja vaikeutti opintojen etenemistä.

Myös Rautopuron ja Väisäsen (2001) havaitsivat kohorttitutkimuksessaan, että sitoutumattomat opiskelijat pärjäävät opinnoissaan selvästi muita opiskelijoita huonommin. Heidän tutkimuksensa mukaan heikosti opintoihinsa sitoutuneilla opiskelijoilla on jopa kuusi kertaa suurempi todennäköisyys opintojen keskeyttämiseen kuin vahvasti sitoutuneilla opiskelijoilla. Heikko sitoutuminen näyttää siis korreloivan selvästi opintojen hidastumisen tai keskeyttämisen kanssa.

Markku Vanttajan (2002) väitöstutkimuksesta käy ilmi, että yleisimpiä yliopisto-opintojen keskeyttäminen syitä olivat itselle sopimattoman opiskelualan valinta ja heikot akateemiset opiskelutaidot. Puutteelliset opiskelutaidot (Tumen, Shulruf & Hattie 2008) ja opintojen korkea aloittamisikä (Rantanen & Liski 2009; Arulampalam, Naylor & Smith 2005) on todettu opintojen suorittamista merkittävästi hidastaviksi ja haittaaviksi tekijöiksi niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin yliopisto-opintoihin liittyvässä tutkimuksessa. Puutteellisten opiskelutaitojen ja opintojen korkean aloittamisiän syitä voidaan esimerkiksi lukio-opetuksen laadusta, siirtymävaiheen heikosta ohjauksesta ja riittämättömistä tukipalveluista. Itselle sopivan alan löytymiseen voi mennä aikaa, mikäli kokemus täytyy hankkia alaa vaihtamalla.

Opintoihin kiinnittyminen edellyttää motivaatiota, opiskelutaitojen hallintaa ja kuulumisen tunteen muodostumista. Mikäli opiskeltu ala ei tunnu omalta, on opintoihin vaikea kiinnittyä ja opintojen suorittaminen on hidasta. Opintoasteelta toiselle siirtymisen sujuvoittamiseksi olisikin tärkeää, että opiskelija olisi saanut mahdollisimman hyvät valmiudet uusien opintojen aloittamiseen. Tätä valmiutta tukemaan myös lukioiden olisi hyvä lisätä yhteistyötä korkeakoulujen ja työelämätoimijoiden kanssa.

3 AVOIN YLIOPISTO

JATKOKOULUTUSVALMIUKSIEN NÄKÖKULMASTA

Avoim ylipisto on koulutuksen tarjoajana hyvin erityislaatuinen. Se tarjoaa yliopistotasoista akateemista opetusta, mutta sen opiskelija-aines on hyvin monimuotoista – avoimessa yliopistossa voi opiskella kuka vain ikään ja pohjakoulutukseen katsomatta. Opetus on monesti samanlaista kuin tutkinto-opetuksessa tarjottava opetus, mutta opiskelijoiden ei tarvitse olla pääsykokeilla sisään päässeitä tutkinto-opiskelijoita. Avoimen yliopiston voidaankin katsoa toimivan yliopiston rajapinnassa tarjoten akateemista opetusta tasapuolisesti kaikille yliopisto-opiskelusta kiinnostuneille.

Keskeisimmät erot normaaliin yliopisto-opetukseen verrattuna avoimessa yliopistossa opiskeltaessa ovat opintojen tähtäämättömyys tutkinnon suorittamiseen ja koulutuksen maksullisuus. Avoimen yliopiston opinnot voivat kuitenkin tukea tutkinto-opiskelijaksi pääsemistä ja nykyisin on tarjolla myös entistä moninaisempia ja joustavampia tapoja avoimesta yliopistosta tutkinto-opiskelijaksi siirtymiseksi. Avoimessa yliopistossa kerrytetyn opintomenestyksen puolesta opiskelijan on mahdollista päästä tutkinto-opiskelijaksi ilman erillisiä pääsykokeita. Riittävästi opintopisteitä tarpeeksi hyvällä keskiarvolla suorittaneiden opiskelijoiden on siis tietyin ehdoin mahdollista siirtyä tutkinto-opintoihin erillishaun kautta. Avoimen yliopiston tehtävän voisi tiivistää olevan yliopisto-opintoja tukeva tai täydentävä, elinikäisen oppimisen mahdollistavana, kaikille avoin koulutusmuoto.

3.1 Avoin yliopisto nuorten opiskelupaikkana

2000-luvulle tultaessa avoin yliopisto on muuttunut entistä moninaisemmaksi niin opetustarjonnan kuin opiskelija-aineksenkin puolesta. Virtuaalisten oppimisympäristöjen käyttöönotto on tarjonnut mahdollisuuden opiskelun ajasta ja paikasta irrottamiseen. Verkko-opintojen ja monimuoto-

opetuksen kautta yhä moninaisemmat opiskelijaryhmät voivat osallistua avoimen yliopiston kursseille, ja opetus ei ole enää pelkästään yliopistopaikkakunnille sidottua. (Rinne ym. 2003, 42–43.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on nostanut esiin entistä näkyvämmiin elinikäisen oppimisen merkityksen osana Suomen kilpailukyvyn kehittämistä ja työttömyyden vähentämistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön ”Osaava ja luova Suomi” -tulevaisuuskatsauksessa elinikäisen oppimisen merkitys on esitetty muun muassa seuraavasti:

Elinikäisen oppimisen toteutumiseksi koulutusjärjestelmän on otettava huomioon eri elämänvaiheissa olevat oppijat. Yhtäältä nuorilla tulee olla edellytykset siirtyä nopeasti koulutustasolta toiselle ja toisaalta aikuisilla on oltava heille räätälöidyt hakumenettelyt. Tarkoituksenmukaisesti toimiva koulutusjärjestelmä kykenee järjestämään nuorille tehokkaan sisäänoton ja ottamaan huomioon aikuisten tarpeet. Tällä hetkellä etenkin koulutuksen nivelvaiheissa ja aikuisten koulutukseen pääsemisessä on elementtejä, jotka eivät tue joustavaa elinikäisen oppimisen toteutumista. (Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus 2010:15, 11–12.)

Näihin vuonna 2010 esitetyn tulevaisuuskatsauksen tavoitteisiin pääsemistä on pyritty tukemaan muun muassa juuri avoimen yliopiston avulla. Avoin yliopisto voi kohdennetulla koulutustarjonnallaan pyrkiä vastaamaan muuttuvaan yhteiskunnalliseen koulutus- ja osaamistarpeeseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuoden 2010 lauselman jälkeen avoin yliopisto onkin pyrkinyt panostamaan entistä enemmän havaittuihin ongelmakohtiin, ja esimerkiksi nuorille suunnattua opetustarjontaa on lisätty.

Avoimen yliopisto-opetuksen merkitys nuorten opiskelijoiden toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen nivelvaiheessa on kirjattu myös avoimen yliopiston uusimpaan strategiaan:

Yhteiskunta odottaa yliopistolta, että toisen asteen koulutuksesta päästään viivytyksettä yliopisto-opintoihin ja opiskelijat valmistuvat tavoiteajassa. Avoimella yliopistolla on tärkeä rooli opintojen nivelvaiheessa, opiskelijan siirtyessä toisen asteen opinnoista yliopisto-opintoihin. – – Avoimessa yliopistossa yliopistollinen opiskelutapa tulee opiskelijalle tutuksi ja hänen oppiaine- ja tieteenalakohtainen osaamisensa kasvaa. (Avoin yliopisto-opetus Suomessa 2014–2018, 2018.)

Aiemmat tutkimukset puoltavat avointen yliopisto-opintojen hyötyjä, joita edellä esitettyssä avoimen yliopisto-opetuksen strategiasta lainatussa katkelmassa on tuotu esiin. Nuoret näkevät avoimen yliopiston paikkana, jossa itseään ja tulevaisuutensa suuntaa voi etsiä. Toisaalta omia kykyjä päästään kokeilemaan ja toisaalta jo valitun alan soveltuvuutta voidaan testata. Saatujen opiskelukokemusten perusteella opiskelijat ovat voineet myös muokata koulutuksellisia ja uraan liittyviä suunnitelmiaan ja tavoitteitaan. (Alho-Malmelin 2010; Rinne ym. 2003; Piesanen 1996 & 1999.)

Melinin ja Weckrothin (1995) mukaan avoimessa yliopistossa opiskelleet nuoret kokivat saaneensa opinnoista hyötyä myös valintakokeisiin valmistauduttaessa. Piesanen (1999) tutkimus puoltaa myös havaintoa siitä, että aiemmat avoimet yliopisto-opinnot tukevat opiskelijaa korkeakoulun hakutilanteessa. Hakutilanteessa menestymistä edisti erityisesti käsitteistön ja opiskelutekniikoiden tuntemus sekä aiempi kokemus esseevastausten kirjoittamisesta.

Yhteenvedon todettakoon, että aiemman tutkimustiedon valossa näyttää siltä, että avoimien yliopisto-opintojen kautta opiskelija voi kehittää itseään, tarkentaa tulevaisuudensuunnitelmiaan ja saada tukea valintakokeisiin valmistautumisessa. Myös hallitus on havahtunut avoimien yliopisto-opintojen hyötyihin entistä selkeämmin ja uusimmissa linjauksissa korkeakouluopintoja ollaan sitomassa osaksi opiskelijoiden opintopolkua jo lukiosta lähtien. Avoimet yliopisto-opinnot voivat tukea opiskelijaa toisen asteen ja korkea-asteen nivelvaiheessa tarjoten apua alan valintaan ja kehittämällä opiskelijan jatkokoulutusvalmiuksia.

3.2 Avoimet korkeakouluopinnot osana Sipilän hallituksen kehittämissuunnitelmaa

Toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen sujuvoittamisen edistäminen on kirjattu myös hallituksen strategiaan vuonna 2015. Strategian etenemistä kartoitettiin 28.4.2017 pidetyssä puoliväliriihessä, jossa hallitus esitti vuosia 2017–2019 koskevan toimintasuunnitelman, jossa myös lukiokoulutuksen uudistamiseen tähtääviä toimia tarkennettiin. Tämän seurauksena opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti lukiouudistuksen, jonka tavoitteena on vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia, lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona sekä sujuvoittaa siirtymistä toiselta asteelta korkea-

asteelle. Lukiouudistukseen kuuluu sekä lainsäädännöllisiä muutoksia, kuten uuden lukiolain ja lukion opetussuunnitelman perusteiden säätäminen että erilaisia yhteistyöhankkeita ja projekteja. (Valtioneuvoston kanslia 2017; OKM 2018a.)

Uuden lukiolain, lukioasetuksen ja opetussuunnitelman tavoitteita on kuvattu muun muassa seuraavasti:

Lukiouudistuksen tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona, vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. (OKM 2018b.)

Tavoitteiden saavuttamiseksi on esitetty neljä keskeistä keinoa, jotka ovat: yksilöllisempien ja joustavampien opintopolkujen luominen, riittävän yksilöllisen ohjauksen ja tuen mahdollistaminen, oppiainerajat ylittävien opintojen tarjoaminen sekä korkeakouluyhteistyö toisen asteen ja korkea-asteen oppilaitosten välillä. Näitä tavoitteita silmällä pitäen on luotu esitys uudesta lukiolaista ja -asetuksesta, joiden on suunniteltu astuvan voimaan vuonna 2019. Käytännössä muutokset näkyisivät lukioiden arjessa kuitenkin vasta vuoden 2021 alusta, jolloin uusi opetussuunnitelma on tarkoitus ottaa käyttöön. Opetussuunnitelman perusteiden valmistelu aloitetaan lukiolain ja -asetuksen voimaantulon jälkeen vuonna 2019 ja sidosryhmäyhteistyötä on tarkoitus jatkaa aina vuoteen 2020 saakka. (OKM 2018b.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi 24.1.2018 ensimmäisen luonnoksen uudesta lukiolaista. Uusi lukiolaki ja valtioneuvoston asetus tulevat korvaamaan voimassa olevan lukiolain ja -asetuksen 1.8.2019. Uusi lukiolakiehdotus sisältää monia suuria muutoksia, joista nostan esiin keskeisimmät korkeakouluyhteistyöhön ja jatko-opiskeluvalmiuteen liittyvät ehdotukset. Tällaisia ehdotuksia ovat lukiokoulutuksen opintopisteyttäminen, korkeakouluyhteistyön tiivistäminen, oppiainerajat ylittävän opetuksen lisääminen, opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman luominen sekä opinto-ohjauksen tehostaminen. (OKM 2018c.)

Uudistuksessa lukiokoulutuksesta kaavaillaan opintopisteperustaista, jonka tarkoituksena on luoda mahdollisuuksia opintojen sujuvampaan hyväksilukuun eri koulutusasteiden välillä sekä tukea entistä joustavampien ja yksilöllisempien opintopolkujen rakentamista. Nykyisten lukiokurssien laajuus vastaa noin kahta opintopistettä, jolloin koko lukiokoulutuksen laajuus tulisi olemaan 150

opintopistettä. Uudessa lakiluonnoksessa lukiot myös velvoitettaisiin järjestämään osa opinnoista yhdessä korkeakoulujen kanssa, jolloin jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuus tutustua korkeakouluopiskeluun jo lukioaikana. Opintopisteperustaisuus helpottaisi myös osaltaan tätä yhteistyötä, kun kurssien mitoitus olisi yhtenäinen ja hyväksiluku sujuvampaa. (OKM 2018c.)

Lukiolaisten jatko-opiskeluvalmiuksia parantavia uudistuksia nousee ehdotuksesta keskeisimmin esiin kolme: oppiainerajat ylittävän opetuksen lisääminen, henkilökohtaisen opintosuunnitelman edellyttäminen ja yksilökohtaisemman opinto-ohjauksen mahdollistaminen (OKM 2018c). Oppiainerajat ylittävä opetus tukisi entistä syvällisemmän tiedon kartuttamista ja opiskelijan ajattelutavan laajentamista jo lukioaikana. Joillekin lukiolaisille muutos lokeroituneesta ja eriytyneestä oppiainekohtaisesta tuntijaosta korkea-asteelle siirryttäessä voi olla hyvinkin suuri, mutta oppiainerajojen hälventäminen voisi totuttaa opiskelijaa laajempien näkökulmien tarkasteluun jo lukioaikana. Opintopisteperustaisen opetussuunnitelman myötä lukioilla tulee olemaan myös entistä paremmat mahdollisuudet tarjota oppiainerajat ylittäviä aiempaa laajempia opintokokonaisuuksia, joilla opiskelijat voivat syventää jatko-opinnoissa tai työelämässä tarvittavia taitoja (OKM 2018c).

Opinto-ohjauksen tehostaminen ja yksilöllisemmän tuen saaminen ovat uudistuksessa näkyvästi esillä. Yksi merkittävä uudistusehdotus on henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekeminen heti lukion alkuvaiheessa. Opintosuunnitelman kautta opiskelijan tavoitteita pyritään kartoittamaan paremmin heti lukioon tultaessa. Suunnitelman on ajateltu sisältävän lukio-opintoja ja ylioppilastutkintoa sekä jatko-opintoja koskevia tavoitteita. Opintosuunnitelmaa on tarkoitus päivittää säännöllisesti opintojen ja jatko-opintosuunnitelmien edetessä. Nykymuotoisessa lukiossa jatko-opintosuunnitelmat tulevat tavallisesti käsittelyyn vasta viimeisenä opiskeluvuonna, mutta henkilökohtaisen opintosuunnitelman kautta opiskelijan ajatuksia pyritään herättelemään jo lukion alkuvaiheessa. (OKM 2018c.)

Toinen merkittävä uudistusehdotus opinto-ohjauksessa koskee lukioiden ohjausvelvollisuuden ulottamista lukiosta valmistumisen jälkeiseen aikaan, eli lukioille kaavaillaan niin sanottua jälkiohjausvelvollisuutta. Ohjausta saisivat jatkossa myös ilman jatko-opiskelupaikkaa jääneet valmistuneet ylioppilaat sekä lukion keskeyttäneet opiskelijat. Ohjauksen avulla pyritään vähentämään koulutusten väliinputoajia ja auttamaan opiskelijoita entistä tehokkaammin jatko-opintojen pariin. (OKM 2018c.)

3.3 Ajankohtaisia uudistamishankkeita ja yhteistyöprojekteja

Yhteistyö korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten kesken on uudistunut ja monipuolistunut Sipilän hallituksen strategisten linjausten myötä. Korkeakoulujen raportoinneista käy ilmi, että yhteistyö on keskittynyt tällä hetkellä erityisesti opiskelijavalintauudistukseen, mutta myös monia koulutuksellisia yhteistyömalleja on pilotoitu viime vuosien aikana. (OKM 2017.)

Lukio-opetuksen uudistamista ja koulutussektoreiden välistä vuoropuhelua varten Opetushallitus käynnisti elokuussa 2016 valtakunnallisen lukioden kehittämisverkoston, Luken, toiminnan. Verkostoon kuuluu 84 eri koulutuksen järjestäjää ja lukiota, jotka pyrkivät paikallisista lähtökohdistaan käsin kehittämään toimintaansa opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Tavoitteena on kehittää lukioden toimintaa muun muassa osallistumista, laaja-alaista oppimista ja uudenlaisien opetusmenetelmien testaamista tukevaksi. Lisäksi arviointia pyritään monipuolistamaan ja oppiainerajat ylittävää tiimityöskentelyä edistämään. Yhtenä merkittävänä uudistusperusteena on tarve lukiolaisten korkeakouluvalmiuksien parantamiseen. Lukio-opintojen läheisempää integroimista työelämään ja akateemisiin opintoihin ja yhteistyön kehittämistä on kuvailtu muun muassa seuraavin sanoin:

Opiskeluympäristöjä kehitetään esimerkiksi luomalla uusia ja vahvistamalla olemassa olevia alueellisia toimintarakenteita lukioden ja korkeakoulujen sekä työelämätoimijoiden yhteistyölle. Korkeakouluyhteistyössä suunnitellaan lukio-opintojen integroimista akateemisiin opintoihin ja eri alojen kurkistuskursseja. Yritysten kanssa tehdään toiminnallista yhteistyötä. Opiskelussa vahvistetaan kaikkialla tapahtuvaa sekä ajasta ja paikasta riippumatonta oppimista. Yhteiset sähköiset toimintaympäristöt laajentavat myös kansainvälistä verkostoitumista. (Opetushallitus 2018.)

Erilaisia toisen ja korkea-asteen yhteistyöprojekteja on pilotoitu ympäri Suomen. Tässä tutkimuksessa käsiteltävän Tampereen seudun Korota-hankkeen lisäksi samansuuntaisia yhteistyöhankkeita on käynnistetty Jyväskylän seudulla (EduFutura Jyväskylä) ja Pohjois-Suomessa (Oulun ja Lapin yliopistojen Sujuva-hanke).

3.3.1 EduFutura Jyväskylä kehittää oppilaitosyhteistyötä Keski-Suomessa

EduFutura Jyväskylä toimii Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradian, Jyväskylän yliopiston ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun välisenä yhteistyönä. Koulutuskuntayhtymä Gradia koostuu kolmesta jyvaskyläläisestä lukiosta (Lyseon lukio, Schildtin lukio ja Jyväskylän aikuislukio), Jyväskylän ammattiopistosta, Jyväskylän aikuisopistosta ja Jyväskylän oppisopimuskeskuksesta. Kyseessä on siis hyvin laaja eri koulutusasteita läpäisevä oppimisen ja tutkimuksen osaamiskeskittymä.

EduFutura Jyväskylä aloitti toimintansa vuonna 2016 ja sen keskeinen lähtökohta on kehittää edistyksellisenä eri koulutustasojen välistä yhteistoimintaa. Toiminnan tavoitteena on tuottaa opiskelijoille lisäarvoa oppilaitosyhteistyön kautta, jolla pyritään parantamaan opetuksen laatua ja mahdollistamaan opiskelijoille entistä yksilöllisemmät ja sujuvamat opintopolut. (EduFutura Jyväskylä 2018.)

EduFutura Jyväskylä keskittyy yhteistoiminnan lisäämiseen toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen nivelvaiheessa ja pyrkii tukemaan opiskelijaa oman opintopolun löytämisessä. Toiminnan tavoitteita kuvataan muun muassa näin:

Tavoitteena on antaa opiskelijoille mahdollisuus tutustua korkea-asteen opintoihin, sujuvoittaa ja nopeuttaa sinne siirtymistä sekä ehkäistä opintojen keskeyttämistä. – – Kehittämistyön aikana pilotoidaan useita erilaisia ohjauksen toimintatapoja ja yhteistyömuotoja. Kokoavana tavoitteena on rakentaa Keski-Suomeen alueellinen kokonaismalli toisen ja korkea-asteen oppilaitosten väliselle yhteistyölle opintopolun siirtymien tukemiseen ja sujuvoittamiseen. (EduFutura Jyväskylä 2018.)

EduFutura Jyväskylän kautta toisen asteen opiskelijoille on tarjolla runsas valikoima erilaisia korkeakoulukursseja, joille he voivat osallistua niin lukuvuoden kuin kesäkuukausienkin aikana. Yksi opintojen pääasiallisista tarjoajista, Jyväskylän yliopisto, listaa kursseille osallistumisen hyötyjä olevan muun muassa opintopisteiden etukäteen kerryttäminen tulevaa koulutusalaan varten, kokemuksen saanti tulevaisuuden urasuunnittelun tueksi ja mahdollisuus itse nähdä ja kokea, millaista korkeakouluopiskelu voisi olla (Peda.net 2018). Lisäksi suoritettuja korkeakouluopintojaksoja on mahdollista hyväksilukea lukio-opintoihin, jolloin joitain lukiokursseja on mahdollista korvata korkeakoulukursseilla. (EduFutura Jyväskylä 2018.)

Kurssien opetusmuodoissa pääpaino on verkko-opetuksessa, mutta tarjolla on jonkin verran myös kontaktiopetusta. Verkko-opiskelun hyötyjä on sen riippumattomuus ajasta ja paikasta, jolloin oman opiskelun aikataulutus ei ole niin suuri haaste. Verkko-opiskelu voi osaltaan edistää myös kykyä itsenäiseen vastuunottoon ja oman opiskelun jaksottamiseen, joka on ensiarvoisen tärkeää korkeakouluun siirryttäessä. Myös kontaktiopetusta on kuitenkin mielekästä tarjota, jotta opiskelijat voisivat tutustua korkeakouluympäristöön myös konkreettisesti paikan päällä. Integroimalla korkeakouluopinnot osaksi toisen asteen opintoja, mahdollistetaan opiskelijoiden valmistaminen ja sitouttaminen tulevaan koulutusalaan jo hyvissä ajoin. (EduFutura Jyväskylä 2018.)

Ohjauksellisesti on ensiarvoisen tärkeää, että opiskelijat saavat tarpeeksi tietoa heille suunnatuista erilaisista mahdollisuuksista opinto-ohjaajilta ja muulta opetushenkilöstöltä. Opettajien opetustyyli ja opetuksen sisältö on myös syytä ottaa tarkasteluun opiskelijoiden jatkokoulutusvalmiuksia kehitettäessä.

3.3.2 Sujuva-hanke tukemassa opintopolkua lukiolaisesta akateemiseksi asiantuntijaksi

Pohjois-Suomessa on ollut käynnissä Sujuva-hanke, jonka tavoitteena on ollut sujuvoittaa opiskelijoiden opintopolkua lukiosta korkea-asteelle siirryttäessä. Hanke oli aktiivisesti käynnissä 2015–2017, mutta yhteistyötä on jatkettu sen puitteissa myös tämän jälkeen. Hankkeen toteutuksesta vastasivat Lapin ja Oulun yliopistot ja mukana oli yhdeksän yhteistyölukiota Lapista ja Pohjois-Pohjanmaalta. Hankkeen myötä hyväksi havaittuja kokeiluja on tarkoitus jakaa myös alueen muille lukioille ja uudistuksia pyritään jalkauttamaan aina yliopistojen tutkinto-ohjelmiin asti. (Sujuva 2018.)

Lukiolaisiin kohdistuu entistä enemmän painetta tehdä tulevaisuuttaan koskevia valintoja entistä aiemmin. Sujuva-hankkeella on pyritty vastaamaan tähän kasvaneeseen paineeseen, hankkeen taustaa on kuvattu muun muassa seuraavasti:

Sujuva-hankkeen taustalla on lukioden opinto-ohjaajien, opettajien ja oppilaiden uudet haasteet: oppilaiden tulee olla entistä aikaisemmin valmiita tekemään tulevaisuuttaan koskevia valintoja. Myös yliopistoissa on tarve työelämän tiukempaan kytkentään akateemisiin opintoihin. (Sujuva 2018.)

Hankkeella on ollut neljä erityistä päämäärää, joiden perusteella lukioden ja yliopistojen yhteistoimintaa on pyritty kehittämään. Nämä neljä päämäärää ovat lukiolaisten uskon ja luottamuksen vahvistaminen heidän omiin vahvuuksiinsa ja mahdollisuuksiinsa, pohjoisten yliopistojen tieteen tekeminen tutuksi lähilukioissa, yliopistoon siirtymistä sujuvoittavien kurssien tarjoaminen lukiolaisille sekä oppimisympäristöjen yhdenmukaistaminen lukioden ja yliopistojen välillä, jotta siirtymä olisi helpompaa. (Sujuva 2018.)

Nämä neljä päämäärää ovat melko hyvin rinnastettavissa myös EduFutura Jyväskylän ilmoittamiin tavoitteisiin. Sujuva-hankkeen tavoitteista ja toimista heijastuu lisäksi erityisen vahvasti opiskelijoiden itseluottamuksen rakentamisen ja omien vahvuuksien löytämisen teemat. Hankkeella on pyritty vahvistamaan lukiolaisten uskoa siitä, että he voivat pärjätä myös korkea-asteella ja tuettu itselle sopivan alan hahmottamisen kanssa.

3.3.3 Verkkokurssit uudenlaisen oppimisen mahdollistajina

Yksi avoimen yliopiston ongelmista on ollut sen riippuvuus paikasta ja ajasta. Kurssien sovittamiseen omiin aikatauluihin voi olla haasteellista ja kurssitarjonta vaihtelee paikkakunnittain. Avoin yliopisto-opetus on myös sidottu yliopistokaupunkeihin, joka luo opiskelijoille eriarvoiset lähtökohdat kursseille osallistumiseen. Avoimen yliopiston verkkokurssit toimivat yhtenä keinona, joilla korkeakouluopintoja voidaan tuoda lähemmäs toisen asteen opiskelijoita myös niillä paikkakunnilla, joilla opintojen suorittaminen ei kontaktiopetuksena ole mahdollista.

Aikaan ja paikkaan sidottuun opiskeluun on haettu ratkaisua erilaisia verkkoalustoja hyödyntämällä. Sähköiset oppimisalustat, kuten MOOC ja Moodle, tarjoavat uusia mahdollisuuksia opetuksen järjestämiseen verkossa. MOOC tulee sanoista massiivinen avoin verkkokurssi (massive open online course) ja nimensä mukaan MOOC-kurssit ovat kaikille avoimia ja niitä voi seurata maailmanlaajuisesti. MOOC-kurssit eivät ole Suomessa vielä erityisen tunnettuja ja niitä järjestävät tällä hetkellä vasta Helsingin yliopisto ja Aalto-yliopisto. Kurssit ovat kuitenkin kasvattaneet jatkuvasti suosiotaan ja tulevat tunnetummiksi yhä suuremmalle yleisölle.

Moodle-alustat ovat sähköisiä oppimisympäristöjä, joita voidaan hyödyntää muun muassa kurssimateriaalien jakamisessa tai kurssitehtävien palauttamisessa. Moodle-alustat ovat Suomessa laajalti käytössä ja useimmilla korkeakouluilla on oma Moodle-sivustonsa. Moodleen on

mahdollista ladata luentotallenteita ja jakaa luentojen diaesityksiä, mikä mahdollistaa tehokkaan etäopiskelun.

Verkko-opintojen päämääränä on toimia opiskelun tukena ja luoda myös etäopiskelulle uusia mahdollisuuksia. Verkkosisältöjen kautta opetus on paremmin saavutettavissa ajasta ja paikasta riippumatta. Rinne ym. (2003, 162) kuitenkin huomattavat, että uusia sähköisiä opiskelumuotoja ovat perinteisesti hyödyntäneet etenkin kaupungeissa asuvat eivätkä verkko-opinnot ole saavuttaneet yhtä hyvin taajamissa asuvia. Korkeakouluopintojen sisällyttäminen osaksi maanlaajuista lukion opetussuunnitelmaa tukeekin hyvin todennäköisesti myös vaikuttamaan verkko-opintojen ja muiden uusien opiskelumuotojen kehittämiseen sekä näiden saatavuuden varmistamiseen entistä tasapuolisemmin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä lukioaikana suoritettuihin avoimiin korkeakouluopintoihin ja etsiä vastausta siihen, löytyykö avoimien korkeakouluopintojen suorittamisen ja jatkokoulutusvalmiuksien kehittymisen väliltä yhteyttä. Tutkimuskysymykset on muodostettu Hautamäen työryhmän (2012) määrittelemien lukion tuottamien geneeristen jatkokoulutusvalmiuksien avulla, joita on käytetty myös uuden lukiolain ja -asetuksen sekä uuden opetussuunnitelman perusteiden pohjana. Hautamäen ym. jatkokoulutusvalmiuksien määritelmässä on yhdistelty myös Välijärveä (1997) ja vuoden 2003 lukion opetussuunnitelman perusteita.

Päättutkimusongelmaan pyrittiin muodostamaan vastaus kahden tarkentavan alakysymyksen kautta. Tutkimusongelma ja alakysymykset olivat seuraavat:

Päättutkimusongelma: Onko lukioaikaisilla korkeakouluopinnoilla yhteyttä opiskelijan jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen?

Alakysymys 1. Kuinka suuri osa vastaajista oli sitä mieltä, että opinnot selkiyttivät heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan?

Alakysymys 2. Kuinka suuri osa vastaajista oli sitä mieltä, että opinnot vahvistivat heidän akateemisia opiskelutaitojaan?

4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Mielekkään tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttaa perustavanlaatuisesti se, millaista tietoa tutkittavasta aiheesta halutaan selvittää. Perinteisesti tutkimuksen lähtökohdat voidaan jakaa kvantitatiiviseen, eli määrälliseen ja numeraaliseen tietoon pohjautuvaan tutkimukseen ja kvalitatiiviseen, eli selittävään ja ilmiöiden ymmärtämiseen pyrkivään tutkimukseen. Monet tutkijat ovat kuitenkin jo pitkään kritisoineet tätä kahtiajakoa ja esittäneet näiden kahden tutkimusmetodin vastakkainasettelun olevan turhaa. Muun muassa Tesch (1992) ja Bryman (1993) ovat esittäneet kahtiajaon olevan ongelmallinen ja luovan turhaa vastakkainasettelua sekä sekaannusta tutkijoiden

välille. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen lähestymistapa voivat parhaassa tapauksessa tukea toisiaan, eikä karkeaa jakoa näiden kahden välille useinkaan enää nähdä mielekkäänä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 125–137.)

Tutkimuksen lähestymistapaa valittaessa on syytä pohtia, millaisin keinoin tutkittavasta aiheesta olisi mahdollista saada parhaiten tietoa. Kun tutkittavasta asiasta halutaan saada kartoittavaa ja kuvailevaa tietoa, kuten tässä tutkimuksessa, on kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän käyttö perusteltua. (Hirsjärvi ym. 2018, 135–140.) Tämän tutkimuksen lähtökohtia pohdittaessa on päädytty kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän käyttöön sillä perusteella, että kyseinen menetelmä tukee parhaiten tutkimuskysymykseen vastaamista. Useaan kysymykseen on kuitenkin annettu mahdollisuus myös avoimen vastauksen kirjoittamiselle.

Tutkimusstrategioita on perinteisesti nähty olevan kolme: kokeellinen tutkimus, survey-tutkimus ja tapaustutkimus. Kokeellisella tutkimuksella pyritään selvittämään yhden muuttujan vaikutusta toiseen muuttujaan koeolosuhteissa, survey-tutkimuksella tietoa pyritään keräämään laajasti ja standardoidusti, ja tapaustutkimuksella tiettyä otosta pyritään tutkimaan ja peilaamaan ympäristöönsä. Survey-tutkimus soveltuu hyvin kuvailevan tutkimuksen tutkimusstrategiaksi ja tästä syystä myös tähän tutkimukseen. Survey-tutkimus tehdään tyypillisesti poimimalla perusjoukkoa vastaava otos, mutta tutkimusaineiston ollessa pieni, voidaan tutkimus suorittaa myös kokonaistutkimuksena. Aineiston keruussa käytetään tavallisimmin kyselylomaketta tai strukturoitua haastattelua.

Tämä tutkimus toteutettiin verkkopohjaisena kyselylomaketutkimuksena. Tähän päädyttiin aineistonkeruun helpottamiseksi ja tutkimuksen kohderyhmä huomioon ottaen. Tutkittavat olivat maantieteellisesti hajaantunut ryhmä ja sähköisen kyselylomakkeen käyttämistä tuki tutkittavasti saatavissa ollut sähköpostiosoiterekisteri. Nuoret ovat myös tottuneita tietotekniikan käyttäjiä, joten sähköisen kyselyyn vastaaminen ei oletettavasti tuottanut käytännönongelmia tutkittaville.

4.3 Tutkimuksen käytännön toteutus

Korota-opintoja suorittaneista henkilöistä on kerätty opiskelijoiden suostumuksella osallistujarekisteriä vuodesta 2011 alkaen. Tutkimusaineiston keräämisen aikaan, huhtikuussa 2017, kyseisen vuoden tietoja ei ollut vielä saatavilla, joten tutkimusaineisto on rajattu opintoja vuosien

2011–2016 aikana suorittamille henkilöille. Tutkimuksen rajaamisen vuoksi kysely kohdistettiin avoimia yliopisto-opintoja suorittaneisiin lukiolaisiin, rajaten muut toisen asteen opiskelijat ja avoimet ammattikorkeakouluopinnot tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuksen perusjoukko koostuu Tampereen seudulla korkeakouluopintoja lukioaikana Korota-palvelun kautta suorittaneista, ja Tampereen kaupungille tutkimusluvan antaneista, täysi-ikäisistä henkilöistä. Toisen asteen opiskelijoista Korota-opintoja ovat suorittaneet pääasiassa lukiolaiset ja ammattikoululaiset ovat tässä joukossa hyvin marginaalinen ryhmä. Perusjoukon selkiyttämiseksi ja lukiolaisten suuremman edustavuuden vuoksi tämä tutkimus on päädytty rajaamaan vain lukiolaisille. Perusjoukko koostuu Korota-opintoja vuosien 2011–2016 aikana suorittaneista lukiolaisista. Vastanneiden joukossa oli sekä lukiossa yhä opiskelevia että lukiosta jo valmistuneita henkilöitä.

Korota on varsin tuore palvelu ja avoimien korkeakouluopintojen suorittaminen lukioaikana vielä melko marginaalinen ilmiö. Perusjoukon kooksi muodostui 249 henkilöä, joten tutkimus oli mielekästä toteuttaa kokonaistutkimuksena. Kun perusjoukko koostuu vähäisistä havaintoyksiköistä, tehdään tavallisesti kokonaistutkimus eli census. Pienissä otosmäärissä virhemarginaalit kasvavat, joten perusjoukon pienen koon vuoksi tässä tutkimuksessa on päädytty kokonaistutkimuksen tekemiseen. (Kananen 2015, 268.)

Tutkimuskutsu lähetettiin Tampereen kaupungin toisen asteen koordinaattorin, Tuuli Kurkipään, toimesta sähköpostitse 249 henkilölle. Osoitteista 25 oli kuitenkin vanhentuneita, joten kysely tavoitti yhteensä 224 vastaajaa. Aineistonkeruu suoritettiin huhtikuun alussa ja vastausaikaa tutkittavilla oli kaksi viikkoa. Vastausaikaa pidennettiin kyselyn auettua vielä viikolla, jotta useampi vastaaja ehtisi käydä osallistumassa tutkimukseen. Sähköposti sisälsi lyhyen saatetekstin ja linkin kyselylomakkeeseen.

Kyselylomake muotoiltiin aluksi tekstinkäsittelyohjelmalla, josta se koodattiin verkkoalustalle. Verkkototeutukseen käytettiin Tampereen yliopiston sähköistä E-lomaketta. Kyselylomake räätälöitiin ennakoon siten, että kyselyn perusteella vastaajat ja vastaukset voitiin ryhmitellä iän, sukupuolen, valmistumisasteen ja opiskelupaikan perusteella. Ryhmittelyn kautta aineistoa on pyritty ymmärtämään syvemmin ja ryhmittely mahdollisti myös ryhmien välisen vertailun analyysivaiheessa.

Kyselyyn vastasi 55 henkilöä ja vastausprosentiksi muodostui 25 %. Tutkimustulosten yleistämisen kannalta vastausprosentti ja tutkimusaineiston koko jäivät melko alhaisiksi, mutta verrattuna keskimääräiseen verkkokyselyiden vastausprosenttiin (10 %) vastausaktiivisuus on kuitenkin ollut hyvä (Kananen 2015, 208). Vastausprosentin kohottamiseksi vastaajien kesken arvottiin elokuvalippuja, josta huolehti Tampereen kaupungin työntekijä Tuuli Kurkipää. Vastausprosenttia pyrittiin kasvattamaan myös pitämällä kysely riittävän lyhyenä, lähettämällä muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta vastausajan puolivälissä ja pidentämällä vastausaikaa yhdellä viikolla. Ylioppilaskirjoitukset otettiin myös huomioon vastausaikaa suunniteltaessa ja kysely toteutettiin ylioppilaskirjoitusten päätyttyä.

4.4 Validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys

Erityisesti kvantitatiivisessa tutkimuksessa perusteellinen suunnittelu on olennainen osa onnistunutta tutkimusta. Kvantitatiivisen tutkimuksen validiteetti, eli pätevyys, riippuu hyvin paljon suunnitteluvaiheen onnistumisesta. Tutkimuksen tulisi mitata sitä, mitä sillä on tarkoituskin selvittää ja kyselytutkimuksessa erityisesti kyselylomakkeen muodostamisella on keskeinen rooli validiteetin varmistamisessa. Kyselylomakkeella kerätyn datan analysointiin käytetään tilastollisia menetelmiä, joiden valintaan ja käyttöön vaikuttavat hyvin paljon suunnitteluvaiheessa muodostetut kysymykset. Tästä syystä tutkimuksen suunnitteluvaiheeseen ja kyselylomakkeen muodostamiseen on käytetty erityisen paljon aikaa, ja valmiin lomakkeen ymmärrettävyyttä on testattu myös testihenkilön avulla. Ennen lomakkeen muodostamista on perehdytty myös aiempiin avoimesta yliopistosta tehtyihin tutkimuksiin ja kyselylomakkeeseen on otettu soveltuvien osien mallia aiemmissä tutkimuksissa käytetyistä kyselylomakkeista. (Hirsjärvi ym. 2018, 231–233; Heikkilä 1999, 175–278.)

Tutkimuksen validiteetin arvioimiseen liittyvät keskeisesti kolme tekijää, jotka ovat tutkimuksen sisäinen validius, ulkoinen validius ja systemaattisen virhe. Sisäisessä validiudessa tarkastelun kohteena ovat suoritettavat mittaukset ja niiden vastaavuus tutkimuksen teoreettisiin käsitteisiin. Ulkoisesti validi tutkimus edellyttää sitä, että myös muut tutkijat tulkitsevat tuloksia samalla lailla. Validiuden edellytyksenä on, että tutkimus mittaa mahdollisimman hyvin sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata ja että työvaiheet on kirjattu mahdollisimman näkyvästi esiin. (Heikkilä 1999, 177–179.) Tässä tutkimuksessa validius on pyritty varmistamaan kysymällä tutkittavia asioita usealla eri tavalla ja avaamalla jatkokoulutusvalmiudet pienempiin osiin. Geneerisiä valmiuksia ei esimerkiksi ole kysytty tätä termiä käyttäen, vaan geneeriset valmiudet on avattu pienempiin osiin ja

vastaajilta on pyydetty esimerkiksi arviota kriittisen ajattelun tai tiedonhankinnan taitojen kehittymisestä. Tutkimuksessa tehdyt valinnat ja tutkimuksen käytännön toteutus on myös pyritty avaamaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Systemaattinen virhe vaikuttaa sekä tutkimuksen validiteettiin että reliabiliteettiin. Merkittävin systemaattinen virhe, joka survey-tutkimuksessa voi vääristää tuloksia, on valehteleminen. Valehtelu tai muistivirheet aiheuttavat useimmiten satunnaisvirheitä ja alentavat osaltaan tutkimuksen reliabiliteettia, eli luotettavuutta. Joskus valehtelu voi kuitenkin olla systemaattista asioiden kaunistelua tai vähättelemistä, joka voi alentaa tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. (Heikkilä 1999, 178–179.) Tässä tutkimuksessa tutkimuksen aihe on melko neutraali, joka voi osaltaan vähentää valehtelun mahdollisuutta. Arkoja tai henkilökohtaisia asioita tutkittaessa valehtelu voi olla yleisempää, mikäli henkilökohtaisten asioiden tunnustaminen koetaan vaikeaksi. Valehtelun tarvetta voi vähentää myös se, että tutkimus on tehty anonymisti ja omassa rauhassa, omalta laitteelta. Vastauksia ei voi yhdistää vastaajaan ja lomakkeita ei ole tarvinnut täyttää paikan päällä tilanteessa, jossa vastaajan täytyy palauttaa lomake henkilökohtaisesti kasvotusten. Tästä huolimatta tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin syytä pitää mielessä myös vastausten vääristelyn mahdollisuus.

Tutkimuksen reliabiliteettiin vaikuttaa olennaisesti myös se, kuinka hyvin tehty tutkimus on toistettavissa. Reliabiliteettia parantamiseksi tämän tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuksen toteutus on pyritty esittämään mahdollisimman tarkasti. Lisäksi tässä tutkimuksessa reliabiliteettiin vaikuttaa merkittävästi tutkimusaineiston pieni koko. Mitä pienempi tutkimusaineisto on, sitä enemmän satunnaisvirhe voi vääristää tuloksia. Hyvä tutkimus voi kuitenkin antaa luotettavaa tietoa pienelläkin otoksella, mutta tulosten yleistämiseen tulee suhtautua suuremmalla varauksella, kuin suurta tutkimusaineistoa tulkittaessa.

Muita yleisiä tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat etenkin peitto- ja katovirhe sekä aineiston käsittelyvirheet. Peittovirhe syntyy, mikäli tutkittavasta perusjoukosta ei ole saatavilla ajantasaista rekisteriä. Tässä tutkimuksessa kaikki Korota-opintoja suorittaneet opiskelijat oltiin rekisteröity, joten peittovirhettä ei syntynyt. Katovirhe puolestaan viittaa tutkittavien tai vastausten katoon, jota myös tässä tutkimuksessa, kuten kaikissa tutkimuksissa, tapahtui jonkin verran. (Heikkilä 1999, 177–178; Nummenmaa 2009, 158.) Saatu aineisto on kuitenkin todettu riittäväksi analysointia varten, mutta aineiston pieni koko on otettu huomioon aineiston analysointiin käytettäviä testejä valitessa ja johtopäätöksiä pohtiessa. Käsittelyvirheitä on pyritty ehkäisemään huolellisella tutustumisella menetelmiin sekä tarkkuudella aineiston käsittelyssä.

Tutkimuksen eettisyys on otettu erityisesti huomioon anonyymiteetin säilyttämisessä ja luottamuksellisuuden varmistamisessa. Vaikka tutkimus ei ole arkaluontoinen, on tutkittavien anonyymiteetin varmistaminen ensiarvoisen tärkeää hyvän tutkimuskäytännön mukaisessa tutkimuksessa. Tutkittaville on tärkeä antaa tarpeeksi tietoa tutkimuksen kulusta ja vastausten käyttötavasta, jotka on tässä tutkimuksessa kerrottu kyselylomakkeen saatetekstissä. Tutkimukseen vastaaminen on ollut myös täysin vapaaehtoista ja vastauksia säilytetään rajallinen aika tutkijan tietokoneella. (Groves, Fowler, Couper, Lepkowski, Singer & Tourangeau 2015).

Vastausten perusteella ei voida selvittää vastaajien identiteettiä ja raportoinnissa on keskitytty suuriin linjoihin. Vastaajat saivat lopuksi kuitenkin jättää myös yhteystietonsa elokuvalippujen arvontaa varten, mutta yhteystiedot kerättiin erilliselle lomakkeelle eikä tietoja voi yhdistää annettuihin vastauksiin. Elokuvalippujen arvonnasta ja jakamisesta huolehti tutkijasta riippumaton taho, Tampereen kaupungin toisen asteen koordinaattori Tuuli Kurkipää. Varsinainen tutkimusaineisto on ollut vain tutkijan nähtävissä ja luettavissa.

4.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineiston keruu on suoritettu huhtikuussa 2017 verkkopohjaisena kyselynä Tampereen yliopiston e-lomakealustan kautta, josta data on siirretty SPSS IBM Statistics 24 -tilasto-ohjelmaan aineiston analysointia varten. Vastaukset on annettu anonyymisti ja vastaajien omilla laitteilla. Aineistoa havainnollistavat kuviot on luotu Microsoft Excel 2010 -ohjelmaa käyttäen.

Tutkimusaineisto esitetään frekvenssi- ja keskiarvojakaumien kautta. Yksiulotteinen frekvenssijakauma kertoo luokiteltujen muuttujien yleisyyden havaintoaineistossa ja saaduista jakaumista on muodostettu aineistoa havainnollistavia taulukoita (Heikkilä 2005, 149). Frekvenssijakaumat on esitetty taulukoissa sekä absoluuttisina lukumäärinä että prosenttilukuina. Mielipideasteikollisissa kysymyksissä selvitettiin myös vastauskeskiarvot, jotka on havainnollistettu värikoodein koodatuissa taulukoissa.

Frekvenssi- ja keskiarvojakaumien esittämisen lisäksi selvitettiin, erosivatko vastaukset toisistaan eri taustamuuttujaryhmien välillä. Vastauksia vertailtiin sukupuolen, lukiotaustan ja nykyisen

opiskelutilanteen mukaan ristiintaulukoinnin ja epäparametrusten keskiarvotestien avulla. Tuloksissa avataan niitä esiin nousseita asioita, joissa ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevää eroa.

Ryhmien välisten erojen tarkastelussa käytetään apuna tilastollista merkitsevyyttä (p). Tilastollinen merkitsevyys, joka sulkee pois sattuman mahdollisuuden, on sitä vahvempi, mitä pienempi saatu p-arvo on. P-arvon ollessa alle 0,05 eli 5%, voidaan sanoa, että löydetty ero on tilastollisesti merkitsevä. Tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitseviä eroja tarkasteltaessa on otettava erityisesti huomioon aineiston pieni koko, jolloin tilastollisesti merkitseviä eroja löytyy tavallisesti vähemmän kuin isossa aineistossa. (Heikkilä 2005.)

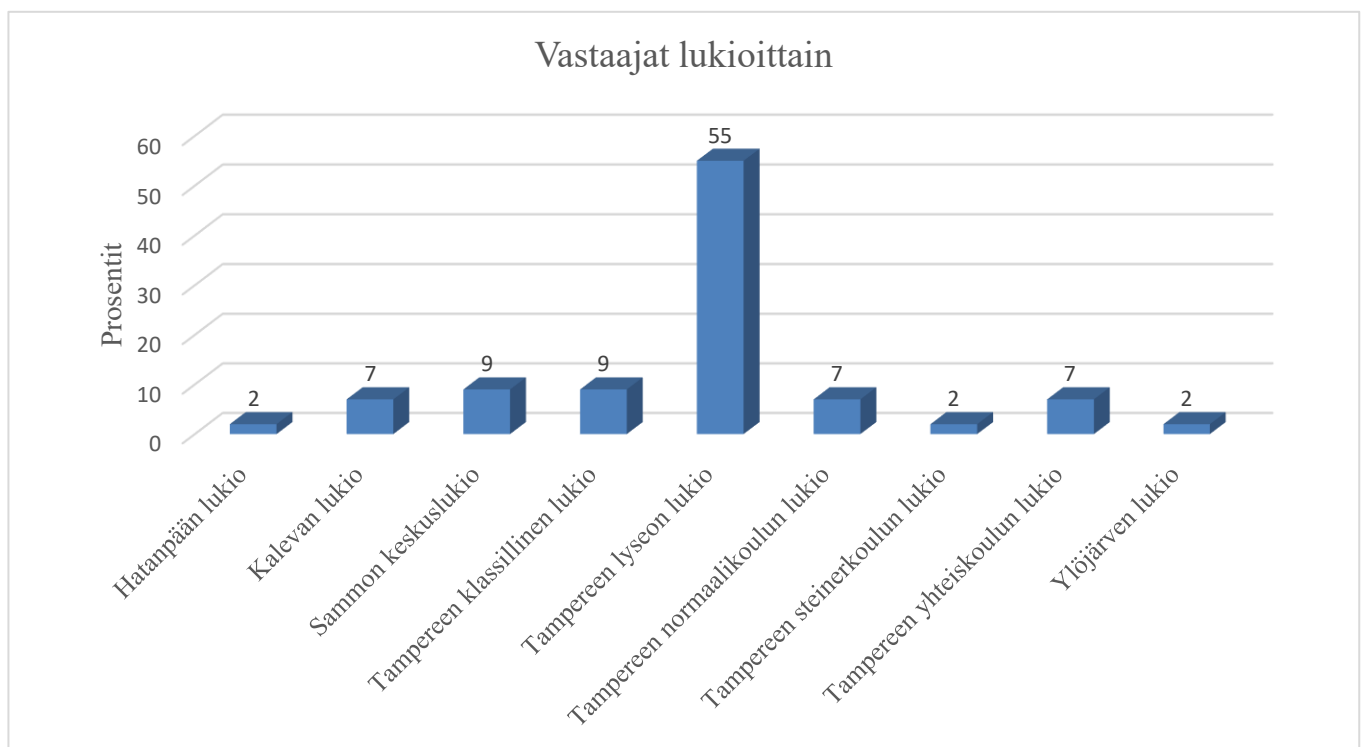
Koska parametrusten keskiarvotestien oletukset eivät aineiston pienen koon vuoksi olleet voimassa, käytettiin vertailussa vastaavia ei-parametrisiä testejä. Parametrusten keskiarvotestien tulee olla vähintään välimatka-asteikollisia, mutta ei-parametriset testit toimivat myös luokittelu- ja järjestysasteikollisten muuttujien vertailuun. Ei-parametriset testit eivät vaadi aineistolta normaalijakautuneisuutta ja soveltuvat täten hyvin myös pienten aineistojen tutkimiseen (Heikkilä 1999, 214–225.)

Testimenetelminä on käytetty Mann-Whitneyn U-testiä sekä Kruskal-Wallis H-testiä, joiden avulla voidaan vertailla kahden tai useamman mediaanin eron tilastollista merkitsevyyttä. Näissä testeissä mittausasteikoksi riittää järjestysasteikko, sillä testit asettavat havainnot aluksi tutkittavan muuttujan arvojen mukaiseen suuruusjärjestykseen, jonka jälkeen arvot korvataan järjestyslukuilla. Testaus perustuu saatuihin järjestyslukuihin, joten testien avulla voidaan havaita nimenomaan jakaumien sijainnissa olevat erot. Järjestyslukujen perusteella lasketaan testisuure ja tästä seuraava merkitsevyystaso. Testit ovat muuten hyvin samankaltaisia, mutta Mann-Whitneyn U-testissä vertailtavia jakaumia ei voi olla useampia kuin kaksi, kun taas Kruskal-Wallis H-testi soveltuu myös useamman jakauman mediaanien vertailuun. Tässä tutkimuksessa jakaumia on ollut useimmiten kaksi, jolloin on käytetty Mann-Whitneyn U-testiä. (Heikkilä 2005.)

5 TULOKSET

5.1 Vastaajien taustatiedot

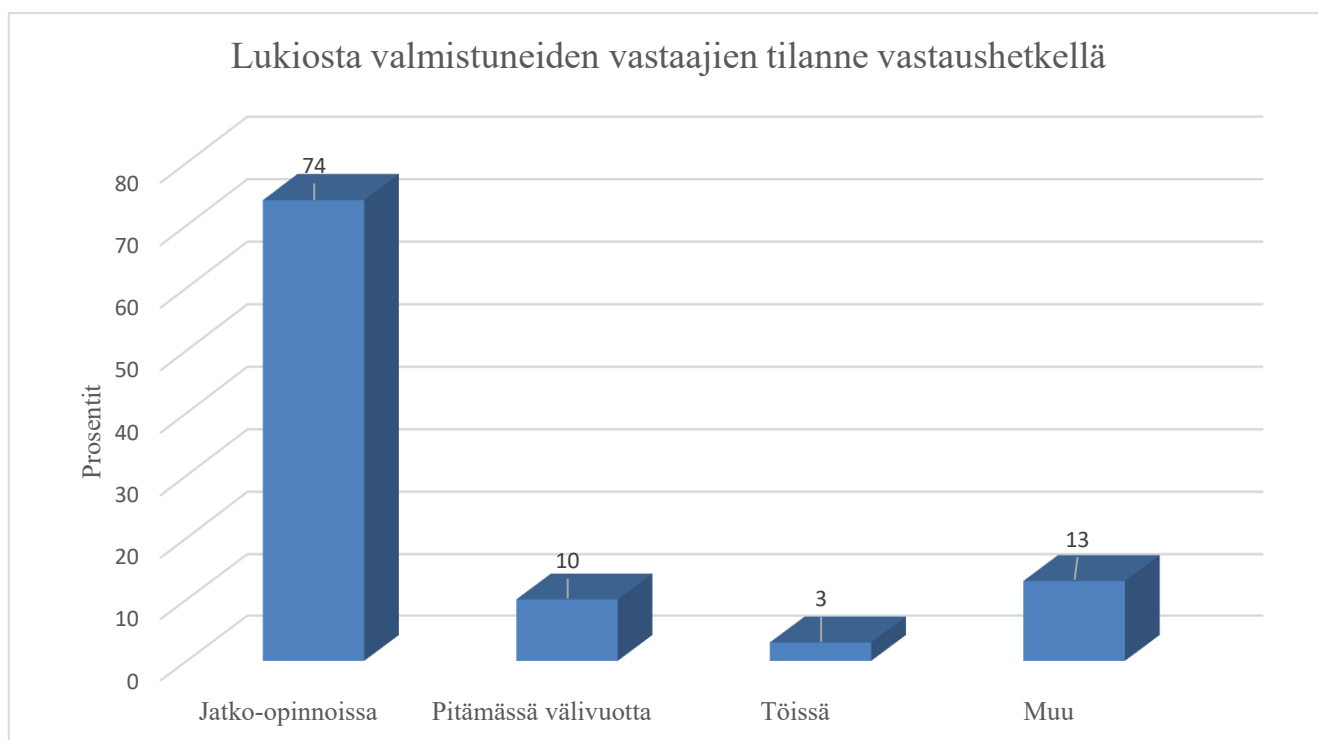
Kysely lähetettiin 14:n lukion nykyisille ja entisille opiskelijoille, jotka olivat suorittaneet avoimia korkeakouluopintoja lukionsa kautta. Vastauksia saatiin yhdeksän lukion nykyisiltä ja lukiosta valmistuneilta opiskelijoilta. Lukiojakauma on esitelty kuviossa 3. Erityisen edustettuna oli Tampereen lyseon lukio, jonka 55 % vastaajista (n=30) ilmoitti lukiokseen. Syynä Tampereen lyseon lukion suureen edustukseen voi mahdollisesti olla lukion sijainti keskustassa suhteellisen lähellä Tampereen yliopistokampusta tai kyseisen lukion opiskelija-aineksen erityisen vahva suuntautuminen akateemisiin opintoihin. Tampereen lyseon lukion lisäksi tutkimukseen osallistui vastaajia myös Hatanpään, Kalevan, Tampereen klassillisen, Tampereen normaalikoulun, Tampereen steinerkoulun, Tampereen yhteiskoulun ja Ylöjärven lukioista sekä Sammon keskuskouluksi.

KUVIO 3. Vastaajat lukioittain (n=55).

Vastaajien sukupuolijakauma näyttäytyi siten, että tutkittavista 67 % (n=37) oli naisia ja 31 % (n=17) miehiä. Yksi vastaajista ei halunnut ilmoittaa sukupuoltaan. Vastaajien sukupuolijakauma heijastelee lukiolaisten yleistä sukupuolijakaumaa, jonka mukaan lukioissa opiskelee enemmän naisia kuin miehiä. Opetushallituksen viimeisimmän tilaston mukaan vuonna 2015 Pirkanmaan lukioissa opiskelevista henkilöistä 63 % oli naisia ja 37 % miehiä. Sama ilmiö näkyy myös valtakunnallisessa tarkastelussa, jonka mukaan vuonna 2015 lukio-opiskelijoista naisia oli lähes 60 %, kun miehiä oli hieman päälle 40 %. (Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen, 2017.)

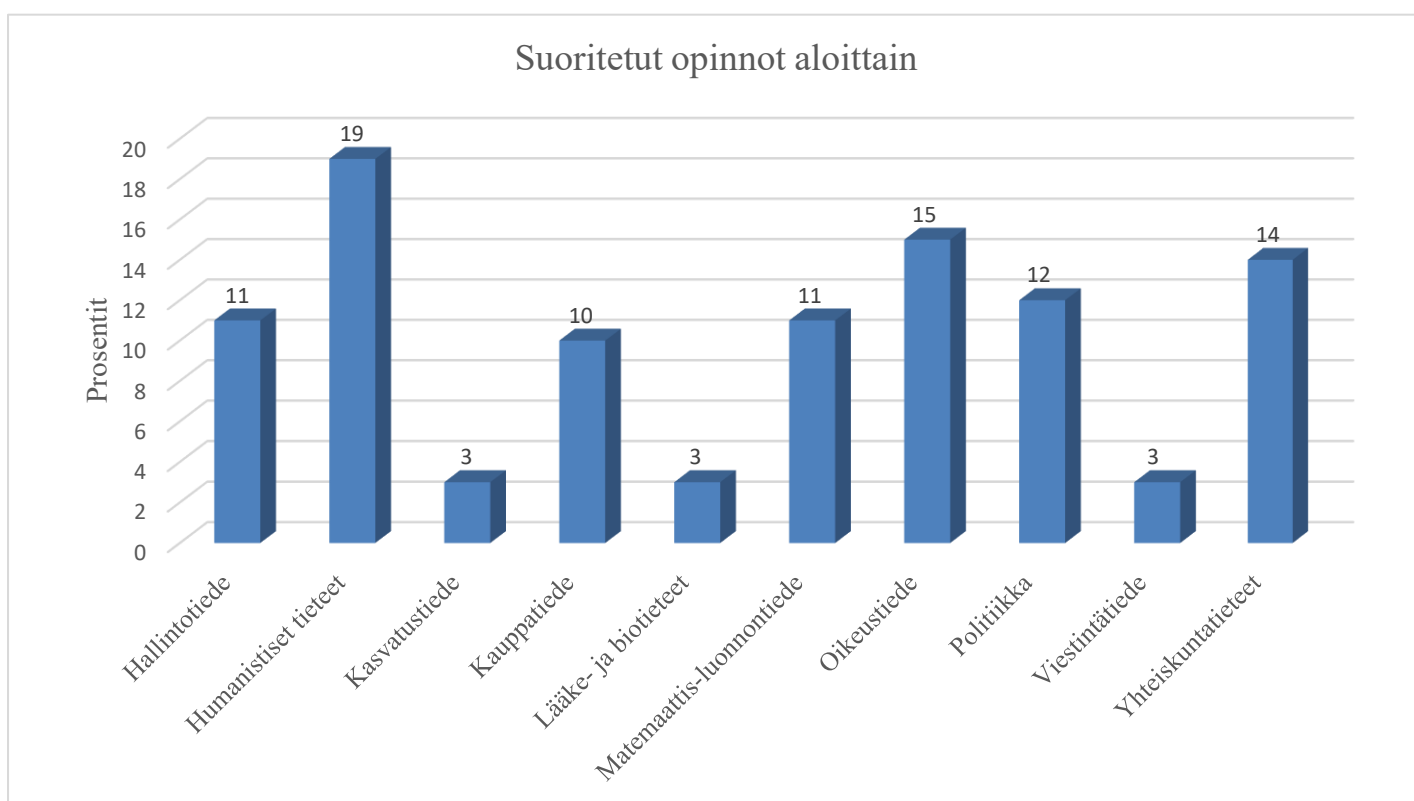
Tutkittavista suurin osa (82 %) oli 18–21-vuotiaita. Loput vastaajista ilmoittivat iäkseen yli 22 vuotta. Vastaajista yli puolet (57 %) oli vastausaikana ehtinyt jo valmistumaan lukiosta ja valmistuneista suurin osa ilmoitti olevansa vastaushetkellä jatko-opinnoissa (74 %), joka käy ilmi kuviosta 4.

KUVIO 4. Lukiosta valmistuneiden elämäntilanne (n=31).

Vastaajat olivat suorittaneet opintoja pääasiassa Tampereen kesäyliopiston ja Tampereen yliopiston kautta. Vastaajista 51 % (n=34) oli osallistunut Tampereen kesäyliopiston kursseille ja 43 % (n=29) ilmoitti käyneensä opintoja Tampereen yliopiston kautta. Tampereen teknillisen yliopiston kursseja oli suorittanut kaksi opiskelijaa, kuten myös Tampereen ammattikorkeakoulun. Vastaajista 22 % (n=12) oli suorittanut opintoja useammassa kuin yhdessä oppilaitoksessa.

Opintoja oli suoritettu laajasti eri aloilta, kuten kuviosta 5 käy ilmi. Kolmannes vastaajista (n=18) oli suorittanut useamman kuin yhden alan opintoja. Suosituimpia olivat olleet humanististen tieteiden (19 %), oikeustieteen (15 %) ja yhteiskuntatieteiden (14 %) kurssit. Myös politiikan (12 %), hallintotieteen (11 %), matemaattis-luonnontieteellisten (11 %) ja kauppätieteen (10 %) alojen opinnot olivat olleet suosittuja. Eri alojen väliset erot ovat kuitenkin pieniä ja näyttää siltä, että lukiolaiset osallistuvat hyvin laajasti eri alojen kursseille. Avoimien korkeakouluopintojen kurssitarjonnan olisikin syytä olla tarpeeksi kattava, sillä opiskelijoiden mielenkiinto näyttää olevan hyvin laaja-alaista.

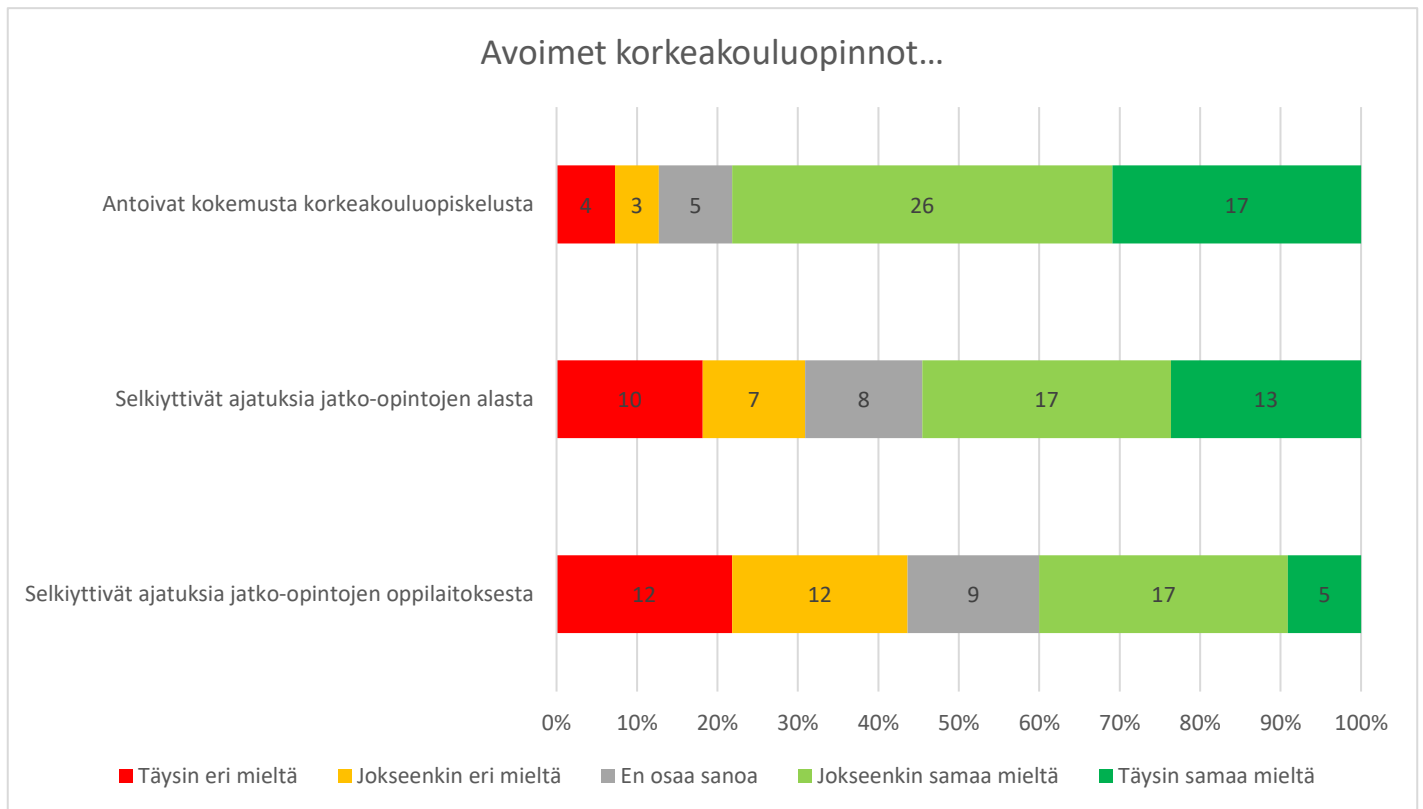
KUVIO 5. Suoritetut opinnot aloittain (n=55).

5.2 Korota-opinnot tukivat opiskelijan tulevaisuudensuunnitelmien muodostumista

Tutkimuksen päättökysymykseen pyrittiin löytämään vastaus kahden tarkentavan alakysymyksen kautta. Tutkimuksen ensimmäisellä alakysymyksellä haluttiin selvittää Korota-opintojen yhteyttä opiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymiseen. Avointen korkeakouluopintojen vaikutusta lukiolaisten tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymiseen mitattiin mielipideasteikollisilla väittämillä. Kysymyksissä käytettiin viisiportaista Likertin asteikkoa, vastausvaihtoehtojen ääripäiden ollessa täysin eri mieltä ja täysin samaa mieltä. Vastausjakaumat on havainnollistettu kuvioiden ja keskiarvojen avulla vastausvaihtoehdon 1 ollessa täysin eri mieltä ja vastausvaihtoehdon 5 ollessa täysin samaa mieltä.

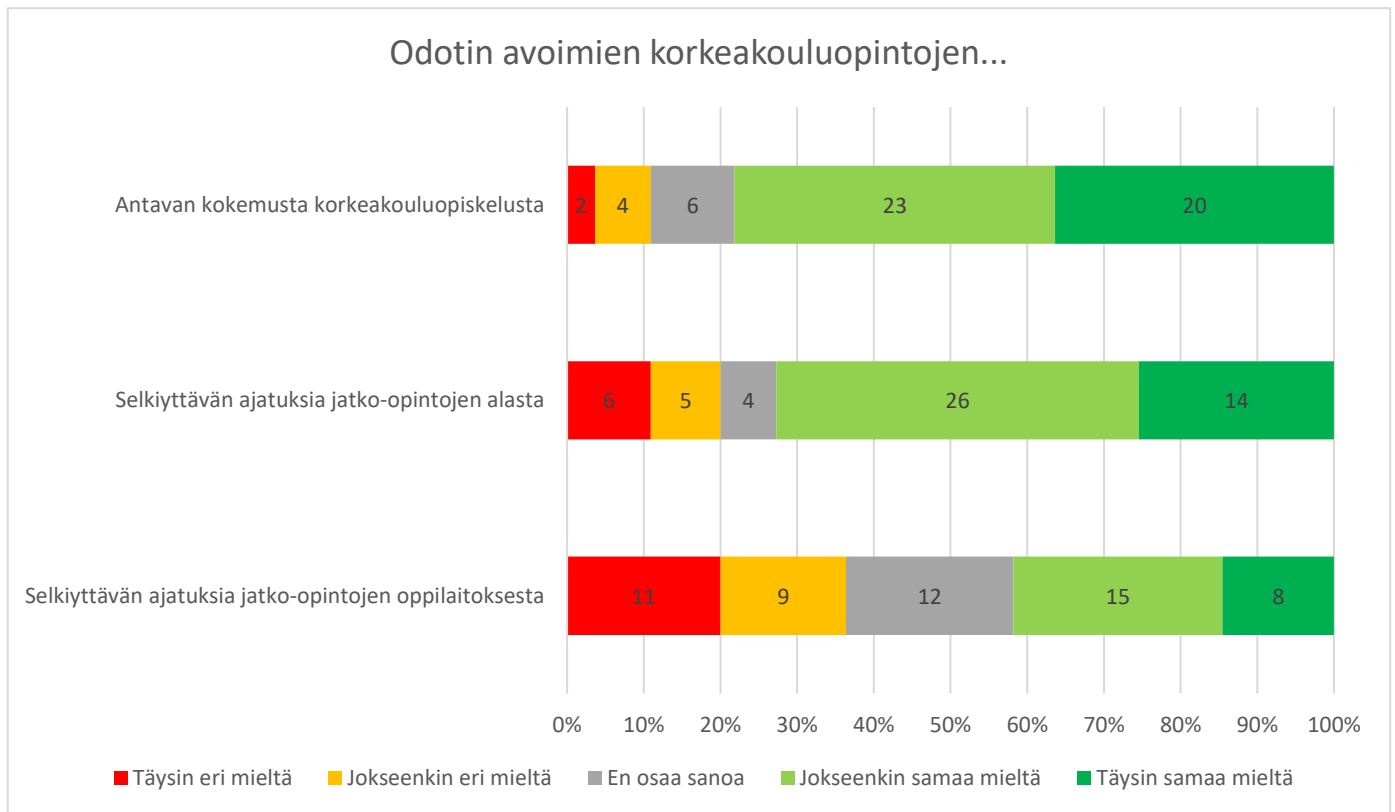
Vastaajista suurempi osa on ollut väittämän kanssa samaa kuin eri mieltä, mikäli vastausten keskiarvo on yli 3. Vastaavasti keskiarvon ollessa alle 3, on useampi vastaajista ollut väittämästä eri mieltä kuin sama mieltä. Vastauskeskiarvoja muodostettaessa vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa” on jätetty huomiotta, jotta tulokset eivät vääristy. Tutkimuksen läpinäkyvyyden ja arvioinnin edistämiseksi vastauksia havainnollistavissa kuvioissa myös ”en osaa sanoa” vaihtoehdon valinneiden määrät on kuitenkin ilmoitettu, sillä tieto auttaa tulkitsemaan lukiolaisten vastausvalmiuksia eri aihealueisiin liittyen sekä pohtimaan myös kysymyksenasettelun mielekkyyttä.

Ensimmäisellä alakysymyksellä pyrittiin selvittämään avoimien korkeakouluopintojen vaikutusta vastaajien tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymiseen. Kuvioista 6 käy ilmi, että avoimet korkeakouluopinnot tarjosivat vastaajien mukaan erityisesti käytännön kokemusta korkeakouluopiskelusta ja selkiyttivät ajatuksia jatko-opintojen alan valinnasta. Päällimmäisenä avoimien korkeakouluopintojen odotettiin antavan käytännön kokemusta korkeakouluopiskelusta (keskiarvo 4,1). Huomattavasti enemmän kokemusta toivottiin saavan itseä kiinnostavasta alasta (keskiarvo 3,7) kuin varsinaisesta jatko-opintojen oppilaitoksesta (keskiarvo 3). Yli kaksi kolmasosaa (64 %) vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että avoimet korkeakouluopinnot olivat selkiyttäneet heidän ajatuksiaan tulevan opiskelualan valinnasta.

KUVIO 6. Vastausjakaumat tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymiseen liittyen (n=55).

Odotuksia opintoja kohtaan kartoitettiin samalla kysymyspatteristolla. Kysymyksissä käytettiin myös vastaavaa viisiportaista Likertin asteikkoa. Vastausjakaumat on havainnollistettu kuviossa 7. Vastauksista voidaan päätellä, että odotukset ja kokemukset vastasivat toisiaan melko hyvin. Opiskelijat odottivat eniten saavansa kokemusta korkeakouluopiskelusta (4,1) ja vähiten selkiyttävän ajatuksia jatko-opintojen oppilaitoksesta (3,0). Odotukset sopivan alan valinnan selkiytymiseen olivat hieman korkeammalla kuin toteutuneet kokemukset. Vastauskeskiarvojen välillä ei kuitenkaan vallinnut tilastollisesti merkitseviä eroja minkään kysymyksen kohdalla.

KUVIO 7. Vastausjakaumat tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymiseen liittyvistä odotuksista (n=55).

Kysyttäessä ensisijaista syytä opintojen suorittamiselle oli suurin taustavaikutin ollut halu saada kokemusta itseä kiinnostavan alan opinnoista (35 %). Yllättäen kolmannes vastaajista (33 %) ilmoitti suorittaneensa opintoja osana lukio-opintojensa opetussuunnitelmaa. Tarkat vastausjakaumat on esitetty taulukossa 3. Kaikki vastausvaihtoehdon "muu" valinneet opiskelijat ilmoittivat opiskelevansa Tampereen lyseon lukion Eurooppa-linjalla, jonka opetussuunnitelmaan on sisällytetty viiden korkeakoulutasoisen opintopisteen suorittaminen. Eurooppa-linjalaisten ryhmä nousi hieman yllättäen esiin aineistosta, ja kyseinen ryhmä tarjosi mahdollisuuden aineiston jatkoanalysoinnille. Ryhmän esiin nouseminen voi tarjota mielekkään tutkimuskohteen myös jatkotutkimuksia ajatellen.

TAULUKKO 3. Lukiolaisten ensisijaiset motiivit avointen korkeakouluopintojen suorittamiseen (n=55).

Kysymys 9. Halusin suorittaa avoimia korkeakouluopintoja ensisijaisesti...	Vastaajia	%
Kehittääkseni yleissivistystäni	8	14
Saadakseni kokemusta korkeakouluopinnoista	3	5
Saadakseni kokemusta minua kiinnostavan alan opinnoista	19	35
Harrastusmielessä	7	12
Muusta syystä	18	33
Yhteensä	55	100

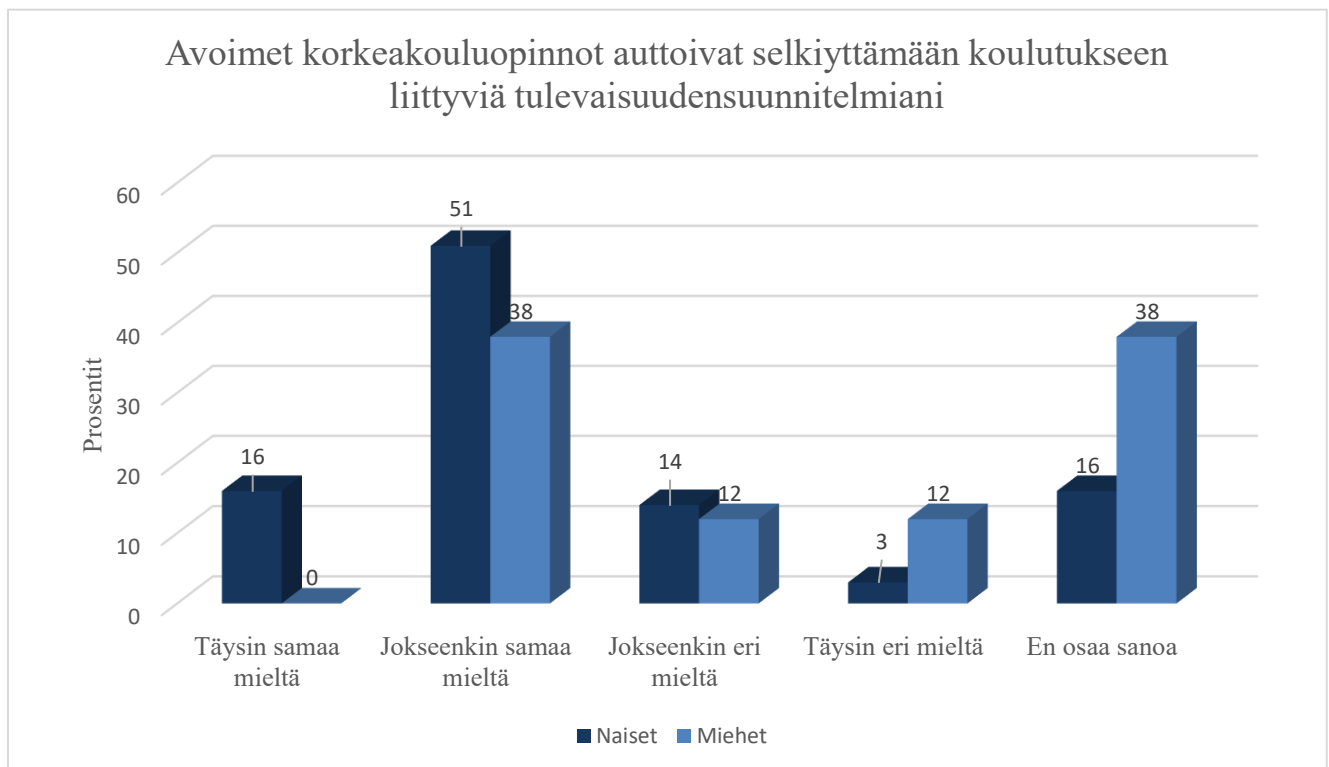
5.2.1 Lukiolinjan vaikutus tulevaisuudensuunnitelmia koskeviin kysymyksiin

Eurooppa-linjalaisten esiinnousu aineistosta tarjosi mahdollisuuden ryhmien väliseen vertailuun. Tulevaisuudensuunnitelmiin liittyviä vastauksia verrattiin Eurooppa-linjalaisten ja muiden vastaajien välillä. Vertailusta kävi ilmi, että Eurooppa-linjalla opiskelevien ennakko-odotukset erosivat muista vastaajista. Tutkimuksen mukaan lukiolinjalla oli tilastollisesti merkitsevä vaikutus siihen, kuinka paljon vastaajat odottivat saavansa käytännön kokemusta korkeakouluopinnoista ($p=0,018$). Eurooppa-linjalaisista jopa 94 % oli vastannut odottavansa saavansa käytännön kokemusta korkeakouluopinnoista, kun taas muiden lukioiden opiskelijoista vastaava luku oli noin 70 %.

Eurooppa-linjalla korkeakouluopintojen käymisen yhdeksi tavoitteeksi on kirjattu jatko-opintojen suunnittelun helpottaminen, joten kenties tämän tavoitteen tiedostaminen on vaikuttanut myös odotuksiin käytännön kokemuksen saamisesta. Opiskelijoiden voi siis mahdollisesti olla helpompi orientoitua opintoihin, kun opintojen suorittamisen päämäärät on tiedostettu etukäteen. Eurooppa-linjalaisten ryhmä tarjoaa mielenkiintoisen mahdollisuuden jatkotutkimukselle.

5.2.2 Sukupuolen vaikutus tulevaisuudensuunnitelmia koskeviin kysymyksiin

Vertailtaessa vastauksia sukupuolten välillä, selvisi että avoimet korkeakouluopinnot tukivat etenkin naisten tulevaisuudensuunnittelemista. Naisista lähes 70 % oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että korkeakouluopintojen suorittaminen oli auttanut heitä selkiyttämään koulutukseen liittyviä tulevaisuudensuunnitelmiaan. Miehistä jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli ollut hieman yli kolmannes vastaajista ja kukaan ei ollut täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Miehet ovat olleet myös selvästi enemmän eri mieltä väittämän suhteen kuin naiset. Vastausjakaumat käyvät ilmi joka käy ilmi kuviosta 8.

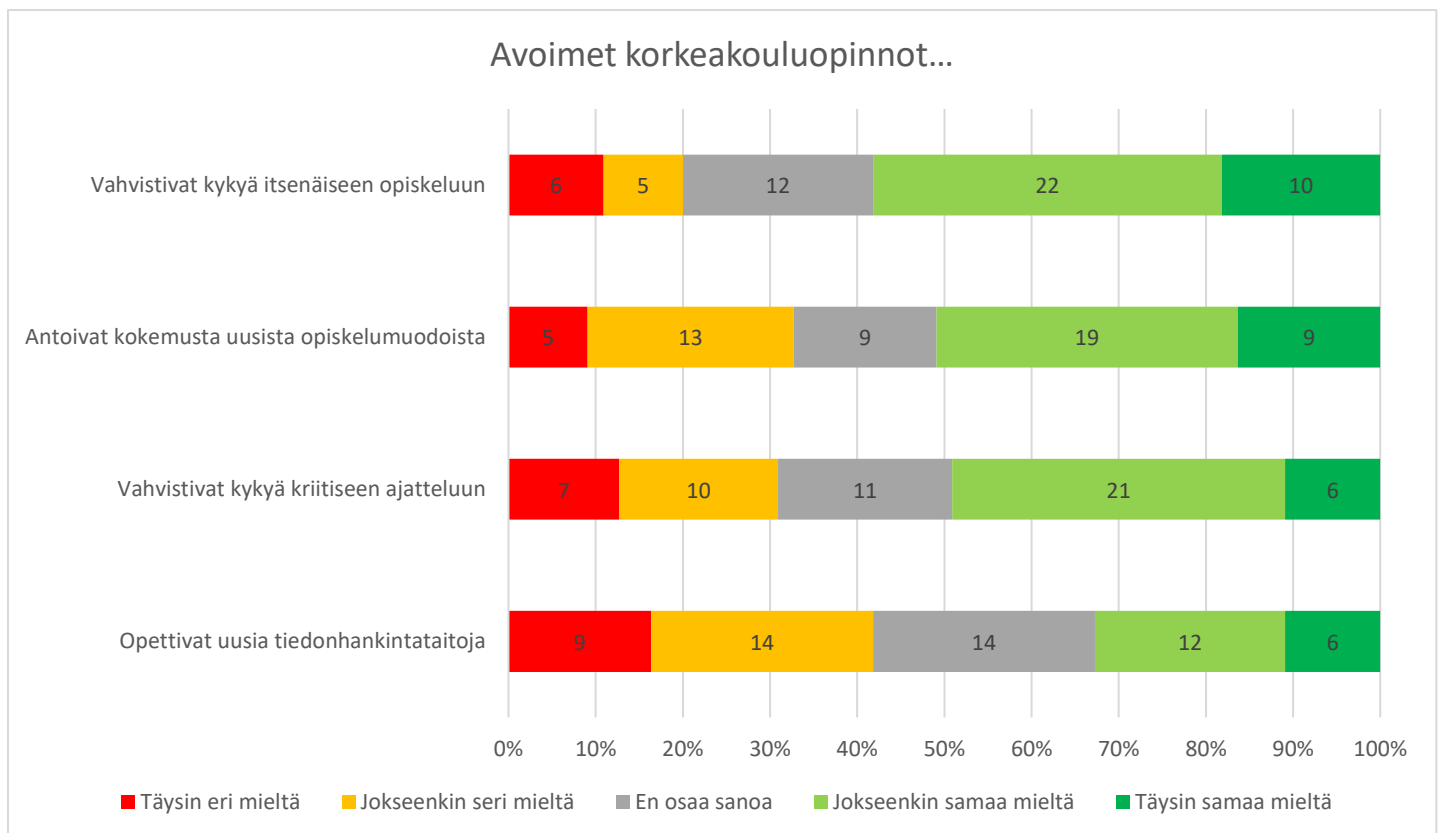
KUVIO 8. Tulevaisuudensuunnitelmien selkiytyminen (n= 55).

Erityisesti naiset vaikuttavat siis hyötyvän siitä, että he pääsevät kokeilemaan opintoja käytännössä. Naisten ja miesten välinen ero osoittautui tutkimuksen perusteella myös tilastollisesti merkitseväksi ($p=0,23$). Naisten ja miesten välinen ero voi selittyä kuitenkin hyvin monella tekijällä, ja miehillä on esimerkiksi saattanut olla jo lähtötilanteessa selkeämmät tulevaisuudensuunnitelmat kuin naisilla, minkä vuoksi he eivät ole kokeneet opintojen selkiyttäneen heidän suunnitelmiaan samalla tavalla kuin naisia. Miehistä suhteellisen moni oli myös valinnut vaihtoehdon ”en osaa sanoa”, joka voi antaa viitteitä siitä, että kysymys on saattanut olla vaikeasti ymmärrettävissä.

5.3 Korota-opinnot kehittivät lukiolaisten akateemisia opiskelutaitoja

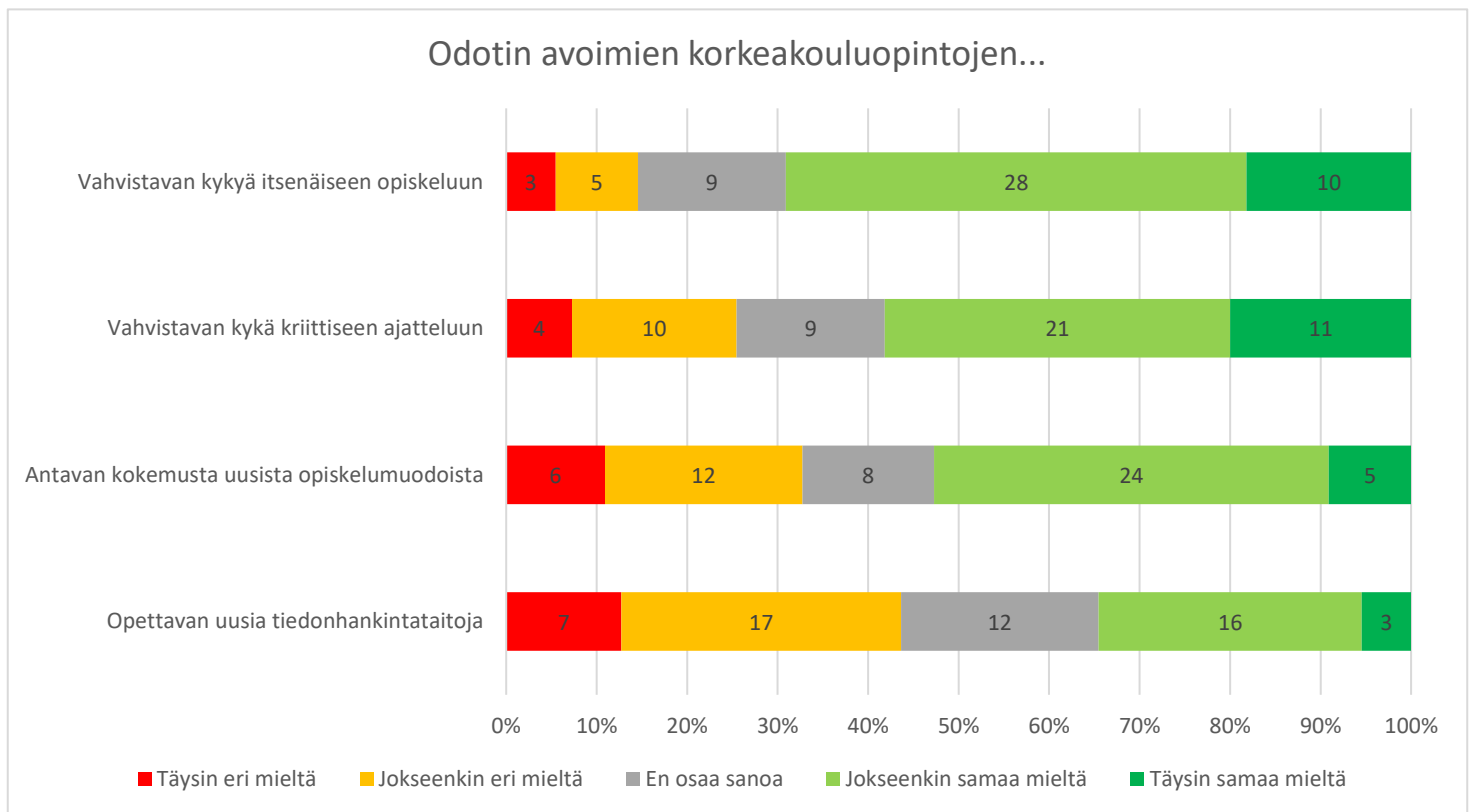
Toisella alakysymyksellä pyrittiin selvittämään, tukevatko opinnot akateemisten opiskelutaitojen, kuten itsenäisen opiskelun, kriittisen ajattelun ja tiedonhankintataitojen kehittymistä. Avointen korkeakouluopintojen vaikutusta akateemisten opiskelutaitojen kehittymiseen mitattiin mielipideasteikkolisilla väittämillä. Myös näissä kysymyksissä käytettiin viisiportaista Likertin asteikkoa, vastausvaihtoehtojen ääripäiden ollessa täysin eri mieltä ja täysin samaa mieltä. Vastausjakaumat on havainnollistettu kuvioiden ja keskiarvojen avulla vastausvaihtoehdon 1 ollessa täysin eri mieltä ja vastausvaihtoehdon 5 ollessa täysin samaa mieltä. Vastauskeskiarvoja muodostettaessa vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa” on jätetty huomiotta, jotta tulokset eivät vääristy.

Vastaajat olivat enemmän samaa kuin eri mieltä väittämistä, joiden mukaan opinnot olivat vahvistaneet kykyä itsenäiseen opiskeluun (keskiarvo 3,5) antaneet kokemusta uusista opiskelumuodoista (keskiarvo 3,3) sekä vahvistaneet kykyä kriittiseen ajatteluun (keskiarvo 3,2), jotka liitetään vahvasti akateemiseen opiskeluun. Uusia tiedonhankintataitoja oli omaksuttu selvästi vähiten (keskiarvo 2,8). Vastausjakaumat on havainnollistettu kuviossa 9.

KUVIO 9. Vastausjakaumat akateemisiin opiskelutaitoihin liittyen (n=55).

Opinnoista saadut kokemukset vastasivat hyvin myös opiskelijoiden ennako-odotuksia, jotka on havainnollistettu kuviossa 10. Eniten vastaajat olivat odottaneet vahvistusta itsenäisen opiskelukyvyn kehittymiseen (keskiarvo 3,6). Kriittisen ajattelun taitojen omaksumista (keskiarvo 3,3) ja kokemusta uusista opiskelumuodoista (keskiarvo 3,2) odotettiin lähes yhtä paljon. Selvästi vähiten vastaajat odottivat oppivansa uusia tiedonhankintataitoja (keskiarvo 2,8).

KUVIO 10. Odotukset avoimista korkeakouluopinnoista akateemisiin opiskelutaitoihin liittyen (n=55).

Yhteenvedona voidaan todeta, että opinnot tukivat akateemisten opiskelutaitojen kehittymistä suurimmalla osalla vastaajista. Suurin osa vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että avoimet korkeakouluopinnot tukivat itsenäisen opiskelun ja kriittisen ajattelun taitojen kehittymistä, sekä antoivat kokemusta uusista opiskelumuodoista. Suurin osa avoimia korkeakouluopintoja suorittaneista opiskelijoista sai tutkimuksen mukaan tukea ainakin jollekin akateemiseen opiskeluun liitettävästä opiskelutaidosta. Uusia tiedonhankintataitoja oli kuitenkin opittu selvästi vähiten, joten tässä voisi olla yksi opintojen kehityskohta. Syy tähän voi kuitenkin olla myös esimerkiksi opiskelijoiden hyvä tietotekninen lähtötaso, joten havainto edellyttää jatkotutkimusta.

5.4 Opintojen suosittelu

Korota-opintoja suorittaneista suurin osa suositteli avoimien korkeakouluopintojen suorittamista lukioaikana. Vastaajista lähes 90 % oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä kysyttäessä suosittelisiko vastaaja avoimien korkeakouluopintojen suorittamista, kuten kuviosta 11 käy ilmi.

KUVIO 11. Avoimien korkeakouluopintojen suosittelu (n=55).

Keskeisin opintojen suorittamista tukeva tekijä oli kyselyn perusteella kurssien maksuttomuus. Vastaajista yli neljä viidestä (82%) oli sitä mieltä, että maksuttomuus edisti kursseille osallistumista. Maksuttomat ja tuetut yhteistyömuodot lukioiden ja korkeakoulujen välillä vaikuttavat siis olevan lukiolaisille tärkeitä.

Opintojen suorittamista haittaavista tekijöistä yleisimmäksi osoittautui kiire lukio-opinnoissa. Lähes kaksi kolmasosaa (62%) vastaajista koki kiireen lukio-opinnoissa haitanneen tai hidastaneen korkeakouluopintojen suorittamista. Lukio-opintojen intensiivisyyden vuoksi aikaa voi olla vaikea löytää riittävästi ylimääräisten kurssien suorittamiseen. Väljempi opetussuunnitelma ja paremmat mahdollisuudet opintojen hyväksilukuun voisivat kuitenkin osaltaan poistaa tätä ongelmaa.

5.5 Tulosten yhteenvetoa

Päättökysymykseen pyrittiin löytämään vastaus kahden tarkentavan alakysymyksen kautta. Ensimmäinen alakysymys käsitteli opiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymistä. Tutkimustulokset puoltavat yhteyttä korkeakouluopintojen suorittamisen ja tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymisen välillä. Suurin osa avoimia korkeakouluopintoja suorittaneista opiskelijoista koki saaneensa kokemusta itselle soveltuvasta opiskelualasta ja opintojen selkiyttäneen heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan. Tulevan oppilaitoksen valintaan opinnot eivät niinkään olleet vaikuttaneet, vaan kokemukset liittyivät juuri oppiaineiden ja opiskelualojen valintaan. Opintojen suorituspaikka ei siis näyttäytynyt erityisen merkittävänä.

Toisella tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään suoritettujen korkeakouluopintojen yhteyttä akateemisten opiskelutaitojen kehittymiseen. Tuloksista käy ilmi, että opinnot vahvistivat erityisesti opiskelijoiden kykyä itsenäiseen opiskeluun, antoivat kokemusta uusista opiskelumuodoista sekä vahvistivat kykyä kriittiseen ajatteluun. Opintojen kautta korkeakouluopiskelussa vaadittavat opiskelutekniikat ja itsenäinen työnteke tulivat opiskelijoille tutuiksi.

Taustamuuttujilla havaittiin myös joissain tapauksissa olevan yhteyttä opiskelijoiden odotuksiin ja kokemuksiin. Eurooppa-linjalla opiskelevat odottivat tilastollisesti merkitsevästi enemmän saavansa käytännön kokemusta korkeakouluopiskelusta kuin muut vastaajat. Naisvastaajat puolestaan raportoivat korkeakouluopintojen suorittamisen tukeneen heidän tulevaisuudensuunnitelmiansa muodostumista tilastollisesti merkitsevästi miehiä enemmän. Muilla testatuilla taustamuuttujilla, kuten iällä ja valmistumisasteella ei näyttänyt olevan tilastollisesti merkitsevää vaikutusta opiskelijoiden vastauksiin.

Opintojen suorittamista tukevia tekijöitä olivat erityisesti kurssien maksuttomuus ja sosiaalinen vertaistuki. Opintojen suorittamista haittasi erityisesti kiire lukio-opinnoissa, joka ei mahdollistanut korkeakoulukurssien aikataulujen ja lukiokurssien sovittamista yhteen. Lukion tiukan opetussuunnitelman vuoksi lukio-opinnoilta ei aina jäänyt riittävästi aikaa ja jaksamista ylimääräisiin opintoihin. Lähes kaikki vastaajat kuitenkin suosittelivat avoimien korkeakouluopintojen suorittamista lukioaikana. Tulos tukee sitä, että opinnot koettiin itselle hyödyllisinä ja opintojen suorittaminen koettiin tärkeänä mahdollisista esteistä huolimatta. Lukiouudistusta suunniteltaessa edellä mainitut esteet on otettu huomioon, mikä voi tulevaisuudessa osaltaan helpottaa korkeakouluopintojen suorittamista lukioaikana.

Kootusti tutkimuksen tulokset puoltavat yhteyttä lukioaikaisten korkeakouluopintojen suorittamisen ja jatkokoulutusvalmiuksien kehittymisen välillä. Avoimien korkeakouluopintojen voidaan tutkimuksen perusteella nähdä tukevan lukiolaisten tulevaisuudensuunnitelmien muodostumista sekä akateemisten opiskelutaitojen kehittymistä. Tutkimusaineiston pienen koon vuoksi tuloksia ei kuitenkaan voi laajemmin yleistää. Tulos antaa kuitenkin viitteitä siitä, että korkeakouluopintojen suorittaminen olisi hyödyllistä jo lukioaikana.

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen yhteenvetoa

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli vastata ajankohtaiseen tutkimustarpeeseen ja tuottaa uutta tietoa toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen taitekohdan sujuvoittamisesta. Tutkimuksen päätehtävänä oli selvittää, löytyykö avoimien korkeakouluopintojen suorittamisen ja lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien kehittymisen väliltä yhteyttä. Tutkimustulokset puoltavat avoimien korkeakouluopintojen positiivista vaikutusta lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiseen. Tutkimuksen keskeiset tulokset osoittavat vastaajien saaneen avoimista korkeakouluopinnoista tukea sekä tulevaisuudensuunnitteluun että akateemisten opiskelutaitojen omaksumiseen.

Opinnot tukivat tutkimuksen mukaan opiskelijoita erityisesti itselle sopivan jatkokoulutusalan valinnassa. Kysyttäessä ensisijaista motiivia opintojen suorittamiseen, nousi kokemuksen saaminen itseä kiinnostavasta alasta suosituimmaksi vastausvaihtoehdoksi sekä naisten että miesten kohdalla. Suurin osa vastaajista ilmoitti saaneensa opintojen kautta kokemusta korkeakouluopinnoista ja tukea itselle sopivan alan valinnassa. Vastauksista nousi esiin myös mielenkiintoinen tutkimustulos, joka osoitti erityisesti naisvastaajien saaneen opinnoista tukea tulevaisuudensuunnitelmiansa selkiytymiseen. Tutkimuksen mukaan naiset saivat opinnoista tilastollisesti merkitsevästi enemmän tukea tulevaisuudensuunnitteluun kuin miehet, mutta aihe edellyttää jatkotutkimusta.

Itselle sopivan opiskelualan löytyminen on erityisen merkittävää koulutusasteelta toiselle siirtymisen taitekohdassa, sillä mahdollinen opintojen keskeytyminen tapahtuu aiemman tutkimustiedon mukaan useimmiten juuri ensimmäisenä opiskeluvuonna (mm. Lähteenoja 2010; Bennet 2003; Tinto 1975). Mahdollisimman selkeät koulutus- ja urasuunnitelmat koulutusasteelta toiselle siirryttäessä voivat tukea sujuvaa siirtymää ja edistää opintoihin kiinnittymistä. Tästä syystä olisi ensiarvoisen tärkeää, että lukiolaiset saisivat riittävästi tukea jatko-opintojen suunnitteluun ja alan valintaan. Itselle sopimattoman opiskelualan valinta on yleisimpiä yliopisto-opintojen keskeyttäminen syitä (Vanttaja

2002). Opiskelualan vaihto puolestaan pidentää opiskeluaikaa ja hidastaa nuorten työelämään siirtymistä.

Tämä tutkimus tukee myös aiemmissa tutkimuksissa havaittua yhteyttä avoimien korkeakouluopintojen suorittamisen ja koulutuksellisten tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymisen välillä. Avoimen yliopiston on aiemmissa tutkimuksissa todettu toimivan eräänlaisena kokeiluareenana omien kykyjen testaamiseen ja itselle sopivan opiskelualan löytymiseen. Opintojen kautta on ollut mahdollista saada kokemusta siitä, millaista korkeakouluopiskelu voisi käytännössä olla ja sopiiko korkeakouluopiskelu itselle. (mm. Alho-Malmelin 2010, Rinne 2003, Piesanen 1999.) Tutkimus tukee aiemmin esitettyjä tuloksia ja avaa tutkimuskenttää myös toisen asteen opiskelijoiden osalta. Tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että avoimien yliopisto-opintojen hyödyt alan valinnan tukena ovat riippumattomia opintoja suorittavan henkilön iästä, ja myös lukioikäiset hyötyvät opintojen suorittamisesta.

Tutkimustulokset osoittavat avoimien korkeakouluopintojen olevan yhteydessä myös lukiolaisten akateemisten opiskelutaitojen kehittymiseen. Tutkimuksen mukaan opinnot vahvistivat lukiolaisten kykyä itsenäiseen opiskeluun, antoivat kokemusta uusista opiskelumuodoista ja vahvistivat kykyä kriittiseen ajatteluun. Korkeakoulujen näkökulmasta lukiosta valmistuvilla opiskelijoilla on havaittu olevan puutteita erityisesti näiden taitojen kanssa (Hautamäki ym. 2012). Tutkimus antaa viitteitä siitä, että avoimien korkeakouluopintojen suorittaminen edistää edellä mainittujen taitojen kehittymistä, joka voi osaltaan tukea korkeakouluopintoihin siirtymistä ja opintojen sujuvaa edistymistä. Riittävät opiskelutaidot tukevat aiempien tutkimusten mukaan opintoihin kiinnittymistä ja vähentävät opintojen keskeyttämisen mahdollisuutta. (mm. Tumen, Shulruf & Hattie 2008.)

Riittävien opiskelutaitojen omaaminen on oleellista opintoasteiden taitekohdassa, koska, kuten mainittua, mahdollinen opintojen keskeytyminen tapahtuu useimmiten juuri ensimmäisenä opiskeluvuonna. Riittävät opiskelutaidot tukevat opintoihin kiinnittymistä ja vähentävät näin keskeyttämisen mahdollisuutta. Opintoihin kiinnittymisellä vaikuttaa olevan yhteyttä myös oppimiseen, sillä vahvan opintoihin kiinnittymisen on todettu johtavan parempiin oppimistuloksiin. Positiiviset oppimiskokemukset puolestaan lisäävät kiinnittymisen tunnetta. (Millard, Bartholomew, Brand & Nygaard 2013.)

Tutkimusten mukaan opintoihin heikosti kiinnittyneillä opiskelijoilla opintojen keskeytyminen ja tutkinnon valmistumatta jääminen on huomattavasti todennäköisempää, kuin vahvasti kiinnittyneillä

opiskelijoilla (Korhonen & Rautopuro 2012; Siekkinen & Rautopuro 2012). Riittävät opiskelutaidot jo korkeakouluopintojen alussa tukevat sujuvaa siirtymää opintoasteelta toiselle. Tutkimus osoittaa lukioaikaisten korkeakouluopintojen suorittamisen tukevan akateemisten opiskelutaitojen omaksumista. Koulutusasteiden välisen yhteistyön lisääminen ja korkeakouluopintojen käytäntöihin tutustuminen jo lukioaikana voivat toimia yhtenä keinona toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen sujuvoittamisessa.

Tutkimuksen tulokset antavat tukea uuden lukion opetussuunnitelman ja avoimen yliopiston strategian tulevaisuuslinjauksille, joissa toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä suositellaan edistettäväksi. Tavoitteena on integroida akateemiset opinnot entistä vahvemmin lukio-opintoihin ja mahdollistaa myös niin sanottuja kurkistuskursseja eri aloilta. Tätä yhteistyötä edistämään on paikallisista lähtökohdista luotu erilaisia yhteistoiminnan malleja. Tämä tutkimus antaa tukea Pirkanmaalla toimivan Korota-yhteistyön hyödyistä sekä opiskelijan tulevaisuudensuunnitelmien että akateemisten opiskelutaitojen kehittymisen edistäjänä. Aihe edellyttää jatkotutkimusta, mutta tämä tutkimus tukee ajatusta siitä, että lukioaikaisten korkeakouluopintojen suorittaminen tukee osaltaan toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen sujuvuutta. Siirtymävaiheessa joustava ja saumaton yhteistyö eri tuki- ja ohjaustoimijoiden välillä on myös aiemmissa tutkimuksissa todettu erityisen tärkeäksi (Rantanen & Vehviläinen 2006).

Tulosten luotettavuutta arvioitaessa on syytä nostaa esiin erityisesti aineiston pieni koko sekä tutkimuksen kohderyhmä. Aineiston pienen koon vuoksi tuloksista ei ole syytä tehdä liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä, mutta tuloksia voidaan kuitenkin pitää suuntaa antavina. Aihe vaatii jatkotutkimusta, mutta tätä tutkimusta voidaan käyttää pohjana tuleville tutkimuksille. Tutkimuksen kohderyhmä on myös syytä ottaa huomioon tuloksia arvioitaessa. Akateeminen termistö ei välttämättä ole erityisen tuttu lukiolaisille ja kenties jopa kyselylomakkeen täyttäminen saattaa olla nuorille uutta. Vaikka tutkimuksessa on pyritty avaamaan termit mahdollisimman hyvin, on kuitenkin mahdollista, että vastaajat eivät ole täysin ymmärtäneet kaikkia kysymyksiä. Omia taitoja ja opittuja asioita voi olla vaikea myös arvioida, mikäli nuorten vastaajien itsearviointitaidot eivät ole vielä erityisen kehittyneet. Kohderyhmää arvioitaessa on myös syytä huomioda, että suurin osa vastaajista opiskelee tai on opiskellut Tampereen lyseon lukiossa. Lähes puolet vastaajista ilmoitti Tampereen lyseon lukion oppilaitoksekseen, joka voi mahdollisesti vääristää kokonaiskuvaa suuntaan tai toiseen.

Ennako-odotuksia ja mielikuvia kysyttäessä odotukset ovat saattaneet myös hämärtyä opintojen suorittamisen jälkeen. Tästä syystä lisätutkimus aiheesta olisi tarpeen, jotta voitaisiin keskittyä

esimerkiksi pelkkiin ennakko-odotuksiin tai pelkkiin toteutuneisiin kokemuksiin omissa tutkimuksissaan. Tällä tutkimuksella on pyritty kartoittamaan nykytilannetta laaja-alaisesti, sillä aiempaa tutkimustietoa aiheesta ei ole ollut saatavilla ja tutkimuksen perusjoukko ($n=249$) on ollut suhteellisen rajallinen. Perusjoukon pienen koon vuoksi sen karsiminen pienempiin osiin ei olisi välttämättä tuottanut riittävän kokoista tutkimusaineistoa. Siirtymävaiheen yhteistyömuotojen kehittyessä ja Korota-opintojen mahdollisesti yleistyessä, on myöhemmissä tutkimuksissa tällainen perusjoukon jako pienempiin otoksiin oletettavasti mielekkäämpää.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli vastata ajankohtaiseen tutkimustarpeeseen ja tuottaa uutta tietoa toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen sujuvoittamisesta. Aihe on erityisen ajankohtainen, sillä toisen asteen ja korkea-asteen välisen siirtymän sujuvoittaminen on ollut merkittävästi esillä kuluneella hallituskaudella. Myös lukiolakia ja -asetusta sekä lukion opetussuunnitelman perusteita ollaan parhaillaan uudistamassa, ja koulutusasteiden välisen yhteistyön lisääminen on ollut keskeisessä asemassa valmistelutyössä. Erilaisia yhteistyömuotoja korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten välillä on viime vuosina kehitetty kiitettävästi, ja tällaisen yhteistyön vahvistaminen vaikuttaa aiempien selvitysten ja myös tämän tutkimuksen mukaan perustellulta. Tutkimuksen tulokset osoittavat lukioaikaisten korkeakouluopintojen edistävän jatkokoulutusvalmiuksien kehittymistä tulevaisuudensuunnitelmien selkiytymisen ja akateemisten opiskelutaitojen omaksumisen osalta.

Tässä tutkimuksessa ilmi käyneitä esteitä korkeakouluopintojen suorittamiselle lukioaikana olivat etenkin kiire lukio-opinnoissa ja kurssiaikataulujen yhteensopimattomuus. Lukiouudistuksessa kaavailtu väljempi ja lisää valinnanvapautta sisältävä opetussuunnitelma voi osaltaan poistaa näitä ongelmakohtia ja edistää lukiolaisten mahdollisuuksia kursseille osallistumiseen. Myös uuden opetussuunnitelman perusteissa esitetty ehdotus lukion muuttamisesta opintopisteperustaiseksi vaikuttaa hyvältä ajatukselta. Opintopisteperustaisuus mahdollistaisi korkeakouluopintojen aiempaa helpomman hyväksi lukemisen osaksi lukio-opintoja ja tutustuttaisi lukiolaiset tuleviin opiskelukäytäntöihin jo entistä aiemmin.

Lukiouudistuksessa kaavailtujen valinnanvapauden lisäämisen ja erilaisten opintojaksojen helpomman hyväksi lukemisen helpottamisen käänköpuolella on kuitenkin pelko siitä, että lukio ajautuu liian kauas sen yleissivistävästä perustehtävästä. Lukion toinen perustehtävä, jatko-opiskeluvalmiuksien kehittämisen lisäksi, on kuitenkin toimia yleissivistävänä oppilaitoksena. Yksi lukion vahvuuksista onkin ollut juuri sen laaja-alaisuus, joka valmistaa moniin erilaisiin opinto- ja

elämänpolkuihin. Vaikka lukio-opetus onkin onnistunut hyvin yleissivistävässä perustehtävässään, on se tapahtunut osin jatko-opiskeluvalmiuksien kehittämisen kustannuksella. Tulevassa lukiouudistuksessa aiemmin vähemmälle huomiolle jääneet jatko-opiskeluvalmiudet on nyt nostettu entistä näkyvämmiin esiin. On tärkeää pitää kiinni myös lukion yleissivistävän perustehtävän toteutumisesta, mutta lukiouudistuksessa näiden kahden perustehtävän painotuksia olisi mielekäästä jakaa aiempaa tasapuolisemmin.

6.2 Näkökulmia jatkotutkimukseen

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina, mutta aihe edellyttää jatkotutkimusta. Erityisesti seurantatutkimus lukiossa korkeakouluopintoja suorittaneille henkilöille voisi antaa mielenkiintoista tutkimustietoa lukioaikaisten opintojen vaikutuksesta myöhempiin korkeakouluopintoihin. Seurantatutkimuksen avulla opintojen vaikutuksia olisi mahdollista arvioida entistä paremmin, mikäli samat vastaajat raportoisivat tilannettaan useamman vuoden ajalta. Myös tähän tutkimukseen osallistuneilta henkilöiltä on pyydetty lupa mahdollisen jatkotutkimuksen tekemiseen.

Lukioaikana korkeakouluopintoja suorittaneita opiskelijoita olisi mielenkiintoista seurata lukiosta korkeakoulututkinnon suorittamiseen asti, jolloin voitaisiin selvittää myös opintojen toteutunut kesto ja tarkastella sitä, ovatko lukioaikaiset opinnot sujuvoittaneet myös korkeakouluopiskelua. Tutkimukseen voitaisiin ottaa myös verrokkiryhmä sellaisista opiskelijoista, jotka eivät ole suorittaneet korkeakouluopintoja lukioaikana ja näiden opiskelijoiden opintopolkuja voitaisiin verrata keskenään. Toisen asteen jatkokoulutusvalmiuksien tutkimusta olisi mielenkiintoista laajentaa koskemaan myös ammattikoululaisia ja avoimen ammattikorkeakoulun opintoja.

Avoimet korkeakouluopinnot eivät kuitenkaan ole ainoa keino toisen asteen ja korkea-asteen väliseen yhteistyöhön. Erilaisia yhteistyön muotoja, kuten tässä tutkimuksessa esiteltyä korkeakouluopintojen suorittamista lukioaikana, olisikin syytä kehittää ja arvioida entistä laajemmin toimivimpien käytäntöjen löytämiseksi. Ajankohtainen tutkimustieto lukiolaisten jatkokoulutusvalmiuksista, ja näiden valmiuksien kehittämisestä, olisi erityisen tärkeää juuri nyt, kun lukiokoulutusta ja lukiolainsäädäntöä ollaan uudistamassa, ja uusi hallitus on aloittamassa toimintaansa.

Lopuksi todettakoon, että aiempien tutkimusten ja teorian pohjalta näyttää siltä, että lukiokoulutuksen kehittäminen on väistämätöntä, jotta se voisi suoriutua perustehtävistään

kiitettävästi ja vastata yhteiskunnan tarpeisiin. Erilaisia lukioiden ja korkeakoulujen välisiä yhteistoiminnan muotoja on perusteltua tutkia ja kehittää entisestään. Toisen asteen jälkeinen puutteellinen valmius valintoihin ja heikot akateemiset opiskelutaidot hidastavat opintojen etenemistä ja hankaloittavat opintopolkuja niin korkeakoulujen, opiskelijoiden kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Riittävät jatkokoulutusvalmiudet tukevat opiskelijoiden sujuvaa siirtymää opintoasteelta toiselle, ja tiedollisten valmiuksien lisäksi huomiota tulisi kiinnittää aiempaa enemmän myös geneeristen valmiuksien kehittämiseen. Uutta lukiolainsäädäntöä ja opetussuunnitelman perusteita kehitettäessä päättäjien olisikin ensiarvoisen tärkeää löytää lukion tuottamien tiedollisten ja geneeristen valmiuksien välille aiempaa parempi tasapaino.

LÄHTEET

Alho-Malmelin, M. 2010. Avointa väylää maisteriksi – tutkimus avoimessa yliopistossa opiskelleista ja väylän kautta korkeakouluun tulleista opiskelijoista. Turun yliopiston julkaisusarja C 300. Turku: Turun yliopisto.

Arulampalam, W, Naylor, R.A. & Smith, J.P. 2005. Effects of in-class variation and student rank on the probability of withdrawal: cross-section and time-series analysis for UK university students. *Economics of Education Review* 24 (3), 251–262.

Avoimien yliopisto-opetus Suomessa 2014–2018. 2018. [www-lähde] <web.abo.fi/fc/opu/Strategia2014_2018.pdf> (Luettu 1.4.2019.)

Bennett, R. 2003. Determinants of undergraduate student dropout rates in a university business studies department. *Journal of Further and Higher Education* 27 (2), 123–140.

Bryman, A. 1988. *Quantity and quality in social research*. London: Unwin Hyman.

EduFutura Jyväskylä 2018. [www-lähde] <<http://www.edufutura.fi/>> (Luettu 16.3.2018.)

Groves, R.M., Fowler, F.J., Couper, M.P., Lepkowski, J.M., Singer, E. & Tourangeau, R. 2009. *Survey Methodology*. 2. painos. Hoboken, NJ: John Wiley.

Heikkilä, T. 2005. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hallitus esitteli muutosohjelmansa pääkohdat. 2015. Valtioneuvosto. [www-lähde] <http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-esitteli-muutosohjelmansa-paakohdat> (Luettu 25.11.2016).

Hautamäki, J., Säkkinen T., Tenhunen, M-L., Ursin, J., Vuorinen, J., Kamppi, P. & Knubb-Manninen G. 2012. Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 59. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2018. *Tutki ja kirjoita*. Porvoo: Bookwell Oy.

Kananen, J. 2015. Näin kirjoitan opinnäytetyön alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202.

Kegan, R. 2009. What "form" transforms? A constructive-developmental approach to transformative learning. Teoksessa K. Illeris (toim.) Contemporary theories of learning: learning theorists in their own words. Abingdon: Routledge, 35–54.

Korhonen, V. 2012. Towards inclusive higher education? Outlining a student-centered counselling framework for strengthening student engagement. Teoksessa S. Stolz & P. Gonon (toim.) Challenges and Reforms in Vocational Education – Aspects of Inclusion and Exclusion. Bern: Peter Lang, 297–320.

Välijärvi, J. 1997. Millä eväillä lukiosta yliopistoon? Lukiolaisten opiskeluvalmiudet korkeakoulujen opettajien arvioimina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Korhonen, V. & Rautopuro, J. 2012. Miksi opinnot eivät suju? – Yliopisto-opintojen hitaan etenemisen ja opiskelemattomuuden yleiskuvaa ja ongelmia tunnistamassa. Teoksessa M. Mäkinen ym. (toim.) Osallistava korkeakoulutus. Tampere: Tampere University Press, 100–124.

Kouvo, A., Stenström, M-L., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. 2011. Opintopoluilla opintourille – katsaus tutkimukseen. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselesteita 42. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lappalainen, K. & Hotulainen, R. 2007. "Jospa sitä joskus sais oikeita töitä" – Seurantatutkimus peruskoulussa arvioitujen tukitarpeiden yhteydestä nuorten koulutukseen ja työhön sijoittumiseen. Kasvatus 38 (3), 242–256.

Lukioasetus 810/1998. Helsinki.

Lukiokoulutus 2016. 2017. Koulutustilastot, Tilastokeskus. [www-lähde] <https://www.stat.fi/til/lop/2016/lop_2016_2017-06-13_fi.pdf> (Luettu 25.1.2018.)

Lukiolaki. 21.8.1998/629. Opetustoimen lainsäädäntö 2009. Helsinki.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. 2015:48. Opetushallitus. [www-lähde] <http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf> (Luettu 5.3.2018.)

Lähteenoja, S. 2010. Uusien opiskelijoiden integroituminen yliopistoon. Sosiaalipsykologinen näkökulma. Sosiaalipsykologian tutkimuksia 23. Helsinki: Yliopistopaino.

Melin, H. & Weckroth, K. 1995. TYT-opiskelun taustaa ja tulevaisuutta. Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisusarja A2. Tampere: Tampereen yliopisto.

Millard, L., Bartholomew, P., Brand, S. & Nygaard, C. 2013. Why Student Engagement Matters. Teoksessa C. Nygaard, S. Brand, P. Bartholomew & L. Millard (toim.) Student Engagement – Identity

Motivation and Community. The Learning in Higher Education Series. Faringdon: Libri Publishing, 1–16.

Mäkinen, J., Olkinuora, E. & Lonka, K. 2004. Students at risk: Students' general study orientations and abandoning/prolonging the course of the studies. *Higher Education* 48, 173–188.

Nummenmaa, L. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.

Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. 2002. Motivoatio elämänkaaren siirtymissä. Teoksessa K. Salmela-Aro & J-E. Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa? Keuruu: PS-kustannus. 54–66.

OECD. 2009. Education at Glance 2008. OECD Publications.

OECD. 2017. Education at Glance. OECD Indicators.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Osaava ja luova Suomi: Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus. 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:15.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Lukioselvitys – Kooste lukion nykytilaa ja kehittämistarpeita koskevista selvityksistä ja tutkimuksista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018a. Lukiolainsäädännön uudistaminen. [www-lähde] <<http://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM046:00/2017>> (Luettu 27.3.2018.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018b. Esitys uudeksi lukiolaiksi julki: vahvaa yleissivistystä, tiivistyvää korkeakouluyhteistyötä ja panostuksia lukiolaisten hyvinvointiin. [www-lähde] <http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/esitys-uudeksi-lukiolaiksi-julki-vahvaa-yleissivistysta-tiivistyvaa-korkeakouluyhteistyota-ja-panostuksia-lukiolaisten-hyvinvointiin> (Luettu 27.3.2018.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018c. Luonnos 24.1.2018. [www-lähde] <https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2fc0e238-627e-4906-9b02-2f0bfcfc1810/a14c85f3-2ea0-43cf-8e7f-0a0981d52ea1/ESITYS_20180124104815.PDF> (Luettu 28.3.2018.)

Opetushallitus. 2018. Luke – Lukioden kehittämisverkosto. [www-lähde] <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/lukioden_kehittamisverkosto> (Luettu 9.3.2018.)

Peda.net 2018. Omalle polulle korkeakouluun. [www-lähde] <<https://peda.net/kurssitarjottimet/keski-suomi/yliopistokurssit>> (Luettu 16.3.2018.)

Piesanen, E. 1996. Avoin yliopisto nuoren aikuisen uranäkemyksen muotoutumisessa. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 67. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Piesanen, E. 1999. Avoin yliopisto alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden koulutus- ja työuran kehittymisessä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 7. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rantanen, E. & Liski, E. 2009. Valmiiksi tavoiteajassa? Teknistieteellisen alan opiskelijoiden opintojen eteneminen ja opiskelukokemukset tekniikan kandidaatin tutkinnossa. Teknistieteellisen alan opintoprosessien seuraaminen, arviointi ja kehittäminen -hanke. Teknillisen korkeakoulun Opetuksen ja opiskelun tuen julkaisuja 3/2009. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Rautopuro, J. & Väisänen, P. 2001. Experiencing studies at the University of Joensuu. Modelling a student cohort's satisfaction, study achievements and dropping out. Suomen kasvatustieteellinen seura, Kasvatusalan tutkimuksia 7.

Rinne, R., Jauhiainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. 2003. Avoimen yliopiston opiskelija: kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuvaan. Turun yliopiston kasvatustieteiden julkaisuja A 200. Turku: Turun yliopisto.

Siekkinen, T. & Rautopuro, J. 2012. Kuilun partaalla? Koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevat korkeakouluopiskelijat. Teoksessa V. Korhonen & M. Mäkinen (toim.) Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöillä. Campus Conexus -projektin julkaisuja A:1, 15–38. Tampere: Tampereen yliopisto.

Sujuva-hanke 2018. [www-lähde] <<https://sujuvahanke.wordpress.com/sujuva/>> (Luettu 23.3.2018.)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Lukiokoulutus. 2016. Lukiokoulutuksen uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnon suorittaneet Helsinki: Tilastokeskus [www-lähde] <http://www.stat.fi/til/lop/2016/lop_2016_2017-06-13_tau_001_fi.html> (Luettu 25.1.2018.)

Suomen Lukiolaisten Liitto. 2019. Tavoiteohjelma 2019. [www-lähde] <lukio.fi/lukio.fi/wp-content/uploads/2019/01/Tavoiteohjelma-2019.pdf> (Luettu 25.4.2019.)

Tesch, R. 1992. Qualitative research: Analysis types and software tools. New York: Falmer Press.

Tilastokeskus. 2018. Valtaosa uusista ylioppilaista viettää väli vuoden opinnoista. [www-lähde] <https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_001.html?s=0> (Luettu 16.2.2018.)

Tinto, V. 1975. Dropout from Higher Education: A Theoretical Synthesis of Recent Research. Review of Educational Research, 45(1), 89–125.

Tinto, V. 2000. Taking retention seriously: Rethinking the first year of college. NACADA Journal, 19 (2), 5–10.

Tumen, S., Shulruf, B. & Hattie J. 2008. Student pathways at the university: patterns and predictors of completion. Studies in Higher Education 33 (3), 233–252.

Valtioneuvosto. 2017. Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus – Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017. [www-lähde] <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf/03566f02-5965-4581-b043-b7166f48f52d> (Luettu 24.1.2018.)

Vanttaja, M. 2002. Koulumenestyjät. Tutkimus laudaturylioppilaiden koulutus- ja työurista. Kasvatusalan tutkimuksia 8. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Välijärvi, J., Huotari, N., Iivonen, P., Kulp, M., Lehtonen, T., Rönholm, H., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Ohranen, S. 2009. Lukiopedagogiikka. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 40. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto.

Wenger, E. 1998. Communities of practice. Learning, Meaning, and Identity. Cambridge: Cambridge University Press.

Yorke, M. 2000. The quality of the student experience: what can institutions learn from data relating to non-completion? Quality in Higher Education 6 (1), 61–75.

LIITTEET

Liite 1(3)

Liite 1. Kyselylomake.

Tämä lyhyt kysely on tarkoitettu avoimia korkeakouluopintoja lukioaikana suorittaneille henkilöille. Vastaaminen vie noin 5-10 minuuttia ja kaikki vastaukset käsitellään anonyymisti.

Avoimet korkeakouluopinnot lukioaikana

Osa kysymyksistä on suunnattu lukiosta jo valmistuneille vastaajille - lukiossa opiskelevat voivat jättää nämä kohdat tyhjiksi. Mikäli haluat osallistua elokuvalippujen arvontaan, voit jättää yhteystietosi lomakkeen loppuun.

Taustatiedot

1. Lukio
- ☐ Hatanpään lukio
 - ☐ Kalevan lukio
 - ☐ Kangasalan lukio
 - ☐ Nokian lukio
 - ☐ Sammon keskuslukio
 - ☐ Tammerkosken lukio
 - ☐ Tampereen aikuislukio
 - ☐ Tampereen klassillinen lukio
 - ☐ Tampereen lyseon lukio
 - ☐ Tampereen normaalikoulun lukio
 - ☐ Tampereen steinerkoulun lukio
 - ☐ Tampereen teknillinen lukio
 - ☐ Tampereen yhteiskoulun lukio
 - ☐ Ylöjärven lukio

2. Ikä
- ☐ 18-19
 - ☐ 20-21
 - ☐ 22-23
 - ☐ Yli 23

3. Sukupuoli
- ☐ Nainen
 - ☐ Mies
 - ☐ En halua vastata

4. Opiskelen yhä lukiossa
- ☐ Kyllä
 - ☐ Ei

Seuraava kysymys koskee vain jo lukiosta valmistuneita. Mikäli opiskelet yhä lukiossa, voit siirtyä suoraan kysymykseen 6.

5. Jos olet valmistunut lukiosta, oletko täällä hetkellä

- ☐ Jatko-opinnoissa
- ☐ Pitämässä välivuotta
- ☐ Toisessa
- ☐ Työtön
- ☐ Vanhempainvapaalla
- ☐ Muu

Muu, mikä?

Avoimet korkeakouluopinnot

6. Oppilaitos, jonka kautta olen suorittanut opintoja

- ☐ Tampereen yliopisto
- ☐ Tampereen teknillinen yliopisto
- ☐ Tampereen ammattikorkeakoulu
- ☐ Tampereen kesäyliopisto

7. Olen suorittanut opintoja (voit valita useamman vastausvaihtoehdon)

- ☐ Taloustieteistä
- ☐ Hallintotieteistä
- ☐ Politiikasta
- ☐ Lääketieteistä
- ☐ Terveystieteistä
- ☐ Kasvatustieteistä
- ☐ Viestintätieteistä
- ☐ Psykologiasta
- ☐ Sosiaalitieteistä
- ☐ Taideaineista
- ☐ Kielistä
- ☐ Matematiikasta
- ☐ Bio- ja ympäristötieteistä
- ☐ Kemiasta
- ☐ Fysiikasta
- ☐ Tietotekniikasta
- ☐ Rakentamisesta
- ☐ Jostain muusta aineesta

Jostain muusta aineesta, mistä?

8. Sain tietää Korotasta

☐ Lukioni kautta

☐ Opintoja tarjoavan oppilaitoksen kautta

☐ Etsimällä itse kurssseja

☐ Vanhemmilta

☐ Sukulaisilta

☐ Ystäviltä

☐ Muualta

Muualta, mistä?

9. Halusin suorittaa avoimia korkeakouluopintoja ensisijaisesti

☐ Kehittääkseni yleissivistystäni

☐ Saadakseni kokemusta korkeakouluopinnoista

☐ Saadakseni kokemusta minua kiinnostavan alan opinnoista

☐ Harrastusmielessä

☐ Muusta syystä

Muusta syystä, mistä?

10. Lopullinen koulutustavoitteeni on

☐ Toisen asteen tutkinto

☐ Ammattikorkeakoulututkinto

☐ Yliopistotutkinto

☐ Minulla ei ole koulutustavoitetta

11. Odotin saavani opinnoista (voit halutessasi valita useamman kuin yhden vaihtoehdon)

☐ Yleissivistävää tietoa

☐ Kokemusta yleisesti korkeakouluopinnoista

☐ Kokemusta minua kiinnostavan alan opinnoista

☐ Harrastukseeni liittyvää tietoa

☐ Minulla ei ollut ennako-odotuksia

12. Tulevaisuudensuunnitelmat

Koulutukseen liittyvät tulevaisuudensuunnitelmani ovat tällä hetkellä

☐ Täysin epäselvät

☐ Melko epäselvät

☐ Melko selvät

☐ Täysin selvät

13. Tulevaisuudensuunnitelmat

Avoimien korkeakouluopintojen suorittaminen auttoi selkiyttämään koulutukseen liittyviä tulevaisuudensuunnitelmiani

☐ Täysin eri mieltä

☐ Jokseenkin eri mieltä

☐ Ei samaa eikä eri mieltä

☐ Jokseenkin samaa mieltä

☐ Täysin samaa mieltä

14. Odotin avoimien korkeakouluopintojen

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
a) Antavan kokemusta siitä, millaista korkeakouluopiskelu on	☐	☐	☐	☐	☐
b) Antavan kokemusta uusista opiskelumuodoista	☐	☐	☐	☐	☐
c) Vahvistavan kykyä kriittiseen ajatteluun	☐	☐	☐	☐	☐
d) Vahvistavan kykyä itsenäiseen opiskeluun	☐	☐	☐	☐	☐
e) Opettavan uusia tiedonhakutaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
f) Selkiyttävän ajatuksia jatko-opintojen alan valinnasta	☐	☐	☐	☐	☐
g) Selkiyttävän ajatuksia jatko-opintojen oppilaitoksen valinnasta	☐	☐	☐	☐	☐

15. Suorittamani avoimet korkeakoulutasoiset opinnot

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
a) Antoivat kokemusta siitä, millaista korkeakouluopiskelu on	☐	☐	☐	☐	☐
b) Antoivat kokemusta uusista opiskelumuodoista	☐	☐	☐	☐	☐
c) Vahvistivat kykyä kriittiseen ajatteluun	☐	☐	☐	☐	☐
d) Vahvistivat kykyä itsenäiseen opiskeluun	☐	☐	☐	☐	☐
e) Opettivat uusia tiedonhakutaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
f) Selkiyttivät ajatuksia jatko-opintojen alan valinnasta	☐	☐	☐	☐	☐
g) Selkiyttivät ajatuksia jatko-opintojen oppilaitoksen valinnasta	☐	☐	☐	☐	☐

16. Avoimien korkeakouluopintojen suorittamista helpotti (voit halutessasi valita useamman vaihtoehdon)

☐ Yhdessä kaverin kanssa opintoihin osallistuminen

☐ Kurssien maksuttomuus

☐ Kurssien sopivat ajankohdat

☐ Kiinnostava kurssivalikoima

☐ Muu syy

Muu syy, mikä?

17. Avoimien korkeakouluopintojen suorittamista vaikeutti (voit halutessasi valita useamman vastausvaihtoehdon)

☐ Kiire lukio-opinnoissa

☐ Kurssien huonot ajankohdat

☐ Liian suppea kurssivalikoima

☐ Oppilaitoksen sijainti kaukana omasta lukiosta

☐ Muu syy

Muu syy, mikä?

Seuraavat kaksi kysymystä koskevat vain jo lukiosta valmistuneita. Mikäli opiskelet yhä lukiossa, voit siirtyä suoraan kysymykseen 20.

18. Jatko-opintoja lukion jälkeen ☐ Kyllä
☐ Ei

19. Suorittamani avoimet korkeakouluopinnot

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
a) Helpottivat jatko-opintojen alan valintaa	☐	☐	☐	☐	☐
b) Helpottivat jatko-opintojen oppilaitoksen valintaa	☐	☐	☐	☐	☐
c) Antoivat tietoa kurssin alaan liittyvistä käsitteistä	☐	☐	☐	☐	☐
d) Tukivat pääsykokeisiin opiskelua	☐	☐	☐	☐	☐

20. Suositteletko opintoja

- Suosittelen avoimien korkeakouluopintojen suorittamista lukioaikana ☐ Täysin eri mieltä
☐ Jokseenkin eri mieltä
☐ Ei samaa eikä mieltä
☐ Jokseenkin samaa mieltä
☐ Täysin samaa mieltä

Osallistuminen arvontaan

21. Jos haluat osallistua
elokuvalippujen arvontaan, jätä
sähköpostiosoitteesi tähän ?

Tietojen lähetyks

Tallenna Esitäyttö URL

Muistathan tallentaa vastauksesi. Kiitos osallistumisesta!

Liite 2. Odotukset Eurooppa-linjalaisten ja muiden vastaajien välillä kysymyksessä 14. a)

Liite 2(3)

Ranks				
	Eurooppalinja2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
14. Odotin avoimien	1,00	37	24,66	912,50
korkeakouluopintojen: a)	2,00	18	34,86	627,50
Antavan kokemusta siitä, millaista korkeakouluopiskelu on	Total	55		

Test Statistics^a

14. Odotin avoimien korkeakouluopintojen: a) Antavan kokemusta siitä, millaista korkeakouluopiskelu on	
Mann-Whitney U	209,500
Wilcoxon W	912,500
Z	-2,365
Asymp. Sig. (2-tailed)	,018

a. Grouping Variable: Eurooppalinja2

Liite 3. Tulevaisuudensuunnitelmien selkiytyminen sukupuolen mukaan.

Liite 3(3)

Ranks				
	: 3. Sukupuoli	N	Mean Rank	Sum of Ranks
13. Korkeakouluopintojen suorittaminen auttoi selkiyttämään tulevaisuudensuunnitelmiani	Nainen	37	30,59	1132,00
	Mies	17	20,76	353,00
	Total	54		

Test Statistics^a

13.
Korkeakouluopin
tojen
suorittaminen
auttoi
selkiyttämään
tulevaisuudensu
unnitelmiani

Mann-Whitney U	200,000
Wilcoxon W	353,000
Z	-2,269
Asymp. Sig. (2-tailed)	,023

a. Grouping Variable: : 3. Sukupuoli